299. БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 300 (8207)
ДЕКАБРИИН 25
ВТОРНИК
1956 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

ТРАКТОРАА ТҮРГЭНӨӨР, ҺАЙНААР ЗАҺАБАРИЛАЯ

Түнхэнэй МТС-эй коллектив трактор, машинануудаа бултыень заһабарилжа, ерэхэ хабарай полевой хүдэлмэридэ хүсэд бэлэн болгобо. Тэндэхид иимэ һайн үрэ дүн яагаад туйлааб гэхэдэ, түбхын түрүүндэ заһабарилгада узловой түрүү арга хэрэглэһэн, заһабарилагшадай ажалые зүбөөр эмхидхэһэн байна. МТС-эй директор нүхэр Петров, главна инженер нүхэр Астраханцев, машинно-тракторна мастерскойе даагша нүхэр Белов трактор, машинануудаа иимэ аргаар заһабарилхыи түлөө нилээд ехэ оролдолго гаргаһан, механизаторнуудай дунда эмхидхэлэй хүдэлмэри һайнаар ябуулһан байха юм. Тэрэнэй ашаар эндэ заһабарилга графигай ёһоор эмхидхэгдэжэ, механизаторнууд эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлмэрилдэг, ажалаа һайнаар, түргэнөөр бүтээдэг байна. Заһабарилагшад Я. Сороковиков, Д. Шангинов, И. Сороковиков ба бусад илангаяа һайнаар хүдэлмэрилнэ.

Мүнөө энэ МТС-эй хүдэлмэрилэгшэд комбайнуудаа заһабарилжа байнхай.

Хабарай тарилгада һайнаар бэлдэжэ байһан МТС-үүдэй тоодо, мүн Темлюйскэ МТС оролсоно. Эндэхид заһабарилга дээрэ узловой арга хэрэглэһэнэй ашаар тракторнуудаа тарилгада бултыень бэлэн болгохо дүтэлэнхэй.

Дээрэ дурсагдагша эдэ хоёр МТС-үүд оронойнгоо түрүү машинно-тракторна станцинуудай жэшээгээр машинно-тракторна паркаяа түхэреэн жэлэй графигаар заһабарилдаг болохо тушаа түрүүшын алхам хэжэ байнхай. Түрүү арга дүршэлнүүдые урагшатайгаар нэбтэрүүлжэ байһан эдэ МТС-үүдэй ажал хүдэлмэринь ехэ һайшаалтай, урмашамаар байна.

Манай республикын МТС-үүд заһабарилгын хүдэлмэриие бултадаа иимээр эмхидхэжэ шадаха гү? Шадаха. МТС-үүдтэ бэлэдхэлтэй кадрнуудшье, заһабарилга хэхэ зэбсэг түхеэрэлгэнүүдшье бии гээшэ. Имагтал арга боломжонуудаа зүбөөр хэрэглэхэ, механизаторнуудай дунда эмхидхэлэй хүдэлмэри һайнаар ябуулха, тэдэнэрэй эдэбхи үүсхэлые улам бадараан дэмжэхэ хэрэгтэй. Республикын МТС-үүд тракторнуудаа ямараар заһабарилжа байнаб гэжэ хараад үзэхэдэ, зарим нютагуудта энэ хүдэлмэри тон хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэнхэй байха юм. Тракторнуудые узловой түрүү аргаар заһабарилга зарим МТС-үүдтэ тоогдоногүй, запасной частьнууд саг соогоо абаашагдангүй, МТМ-гэй ажал хүдэлмэридэ һаад ушаруулна. Гадна, зарим МТС-үүд запасной частьнуудые абахадаа ямаршье бодомжогүйгөөр, дайралдаһан, харагдаһыень лэ нэрэ һурагүй зөөгөөд, зарим хэрэгсэлнүүдыень дан олоор, нүгөөдыень дутуугаар бэлдэһэн байха юм. Тиимэһээ мүнөө болоходо запасной частьнууд, илангаяа жэжэ хэрэгсэлнүүд дутажа, тракторнуудые холбохо хабсарха аргагүйдэгдэнэ. Бичурын машинно-тракторна станци эгээл иимэрхүү байдалда оронхой. Эндэ 100 гаран трактор заһагдаха ёһотой аад, тон үсөөхэниинь бэлэн болгогдонхой. 1956 оной декабриин 20-ной мэдээгээр энэ МТС дүрбэдэхи кварталайнгаа түсэбые ороймдоо 38,4 процент дүүргээд байна. Шалтагааниинь юуб гэхэдэ, заһабарилгын зарим хэрэгсэлнүүд тон ехээр дуталдана. Теэд МТС-эй директор нүхэр Нетесов иимэ байдалһаа түргэн гараха тушаа эрид хэмжээ абанагүй. Тарилга эгээл ехээр хэдэг колхозуудые хангажа байдаг Бичурын МТС-тэ трактор, машинануудай заһабарилгын иимэ муугаар үнгэргэгдэжэ байһан ябадалтай саашадаа яабашье эбсэшэгүй. Республикын Хүдөө ажахын министерство, Бичурын партийна, советскэ органууд энэ МТС-эй хүтэлбэрилэгшэдһөө зохихо эрилтэ хэхэ, дутуунуудаа усадхаха хэрэгтэнь туһалха ёһотой.

Тэрэшэлэн Жэрэмэй, Баргажанай, Чесанын, Ториин, Хонхолойн ба бусад МТС-үүд дүрбэдэхи кварталай дүүрүүтэй байбашье, заһабарилгынгаа түсэбые холо дүүргээгүй байна. Чесанын, Жэрэмэй МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд шэнэ мастерскойнгоо бүтэхые хүлеэгээд лэ, бии байгаа доторойнгоо арга боломжонуудые хэрэглэнэгүй, заһабарилгые түргэдхэхэ тушаа хүсэд оролдолго гарганагүй, механизаторнуудай ажалай эмхидхэл һайжаруулхын түлөө бодото тэмсэл хэнэгүй.

Трактор, машинануудые заһабарилга һаатуулжа байгаа али бүхы дутуу дундануудые дары зайсуулжа, энэ шухала хүдэлмэриие эрхим шанартайгаар, түргэн дүүргэхэ гээшэ МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй, аймагуудтахи партийна, советскэ органуудай шухала зорилго мүн. Түрүү МТС-үүд өөһэдтөө бии байгаа заһабарилгын али олон хэрэгсэлнүүдые һэльбэн шэнэдхэжэ хэрэглэдэг байна. Тиигэжэ тэдэнэр запасной частьнуудаар дуталдахагүйһөө гадна, ехэ алмалта хэнэ бшуу. Бүхы МТС-үүд иимэ арга оложо шадаха. Имагтал үүсхэлтэйгээр хүдэлхэ, арга шадабаря гаргаха хэрэгтэй ха юм.

МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд, илангаяа директорнүүд болон главна инженернүүд трактор заһабарилгые түргэдхэхэтэеэ хамта, тэрэнэй шанарые өөһэдөө саг үргэлжэ хинан шалгаха уялгатай. Тэрэшэлэн заһабарилагшадай байра байдалые һайжаруулха, тэдэнэй дунда социалистическэ мүрысөө үргэнөөр эмхидхэхэ, түрүүшүүлые урмашуулха хэмжээнүүдые бэелүүлхэ гээшэ тракторнуудаа түргэнөөр, һайнаар заһабарилха ябадалай шухала нүхэсэл мүн болоно.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Таджикска Советскэ Социалистическэ Республикые Ленинэй орденоор шагнаха тухай

Хлопок тарилга хүгжөөлгөөр Таджикска ССР-эй колхозууд болон совхозууд һүүлэй жэлнүүдтэ нилээд ехэ амжалта туйлаа. 1956 ондо республика дотор 415 мянган тонно түүхэй хлопок ургуулагдаһан ба бэлэдхэгдэһэн байна. Тиигэжэ 1950 онойхидо орходоо 127 мянган тонноор, 1940 онойхиһоо 2,4 дахин ехэ хлопок энэ жэлдэ бэлэдхэгдэбэ. Республика дотор нарин волокнотой үнэтэ сортын хлопок жэл ерэхэ тудам ехээр таригдана.

Таджикска ССР-эй колхознигуудай, МТС-үүд болон совхозуудай хүдэлмэришэдэй, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй, партийна болон советскэ хүдэлмэрилэгшэдэй хлопок ургуулхын тулада шэн зоригтойгоор ажаллаһанай, мэргэжэл шадабари ехэтэй байһанай ашаар эдэ амжалтанууд туйлагдаа.

Таджикистанай хлопок ургуулагшад нарин рядтайгаар хлопок тариха. механизм хэрэглэн, ряд хоорондынь элдүүрилгые хэрээһэлүүлжэ хэхэ шэнэ түрүү аргые зохёогоод, орон дотороо анха түрүүн тэрэнээ нилээд ехэ талмай дээрэ хэрэглээ. Энэнь хлопогой үндэр ургаса энэ жэлдэ абаха арга олгоо. Таджикска ССР-эй колхозууд ба совхозууд советскэ сортын үрэһөөр хэгдэһэн тарилгын гектар бүриһөө 28 центнер түүхэй хлопок, советскэ нарин волокнотой сортын—22 центнер түүхэй хлопок хуряажа, гүрэндэ тушаагаа.

Хлопок ургуулгаар амжалта туйлаһанайнь, хлопок тарилгаар шэнэ түрүү аргануудые зохёожо, ажалдаа хэрэглэхэ талаар үүсхэл гаргаһанайнь, хлопогой нарин волокнотой сортнуудые бии болгоһонойнь, уһалууриин түхеэрэлгэнүүдые олоор бариһанайнь түлөө, мүн 1956 ондо хлопок бэлэдхэхэ гүрэнэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэһэнэйнь түлөө **Таджикска Советскэ Социалистическэ Республикые Ленинэй** орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
А. ГОРКИН.

Москва, Кремль,
1956 оной декабриин 22.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РСФСР-эй ажалшадай депутадуудай хизаарай, областной, окружной, районно, городской, хүдөөгэй болон поселково Соведүүдтэ һунгалта үнгэргэхэ тухай

Российска Советскэ Социалистическэ Федеративна Республикын Верховно Соведэй Президиумэй тогтоохонь:

РСФСР-эй ажалшадай депутадуудай хизаарай, областной, окружной, районно, городской, хүдөөгэй болон поселково Соведүүдтэ һунгалтые 1957 оной мартын 3-да, воскресеньедэ хэхэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ТАРАСОВ.
РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь И. ЗИМИН.

Москва, 1956 оной декабриин 22.

Турунтаево

Партиин Прибайкальска айкомдо, аймгүйсэдкомдо

Һү һаалгые дээшэлүүлхын түлөө танай аймагай колхознигууд, МТС-эй хүдэлмэрилэгшэд болон хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, партийна, советскэ болон комсомольско организацинууд, бүхы ажалшад горьтой хүдэлмэри хээ гэжэ партиин обком, республикын Министрнүүдэй Совет һайшаан тэмдэглэнэ. Гүрэндөө 2351 центнер һү түсэбһөө гадуур тушаажа, абаһан уялгаяа болзорһоонь урид дүүргээд, жэлэй дүүрэтэр үшөө 100 центнер һү гүрэндэ тушааха нэмэлтэ уялга абанхайт. Аймагай колхознигуудые, МТС-эй хүдэлмэрилэгшэд болон хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые, партийна, советскэ, комсомольско хүдэлмэрилэгшэдые туйлаһан амжалтаарнь амаршалаад, һү, мяха болон хүдөө ажахын бусад продуктнуудые ехээр абадаг болохо тушаа Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XX съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тулада тэдэнэр саашадаашье бүри ехэ оролдосотойгоор ажаллаха бэзэ гэжэ найдажа байһан тухайгаа партиин областной комитет болон республикын Министрнүүдэй Совет мэдүүлнэ.

КПСС-эй БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ОБКОМ — **РЕСПУБЛИКЫН МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ**

Баргажан

Партиин Баргажанай айкомдо, аймгүйсэдкомдо

Гүрэндэ түсэбһөө гадуур 4284 центнер һү тушаажа, абаһан социалистическэ уялгаяа болзорһоонь урид дүүргээд, жэлэй дүүрэтэр үшөө 400 центнер һү гүрэндэ тушааха нэмэлтэ уялга абаһантайнь дашарамдуулан, танай аймагай колхознигуудые, МТС-эй хүдэлмэрилэгшэдые, партийна, советскэ хүдэлмэрилэгшэдые, бүхы ажалшадые партиин обком, республикын Министрнүүдэй Совет амаршална. Аймагай колхознигууд болон бүхы ажалшад саашадаашье малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлхын, һү ехээр һаахын түлөө тэмсэхэ бэзэ гэжэ найдажа байһанаа партиин обком болон республикын Министрнүүдэй Совет мэдүүлнэ.

КПСС-эй БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ОБКОМ — **РЕСПУБЛИКЫН МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ**

Орлик

Партиин Ахын айкомдо, аймгүйсэдкомдо

Гүрэндэ түсэбһөө гадуур 2103 центнер һү тушаажа, абаһан уялгаяа болзорһоонь урид дүүргэһэнтэйнь дашарамдуулан, танай аймагай колхознигуудые, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые, партийна, советскэ болон комсомольско хүдэлмэрилэгшэдые, бүхы ажалшадые партиин обком, республикын Министрнүүдэй Совет амаршална. Һү, мяха, хүдөө ажахын бусад продуктнуудые ехээр абадаг болохо тушаа Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XX съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тулада аймагай колхознигууд болон бүхы ажалшад саашадаашье бүри эршэ зоригтойгоор ажаллаха бэзэ гэжэ найдажа байһанаа партиин обком болон республикын Министрнүүдэй Совет мэдүүлнэ.

КПСС-эй БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ОБКОМ — **РЕСПУБЛИКЫН МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ**

Һү ехээр һаана

Һүүлэй үедэ һү һаалгаараа аймаг, республика дотороо сууда гаража байһан Яруунын аймагай «Путь социализма» колхозой һаалишад мүнөө жэлэй үбэлжэлгын үедэ хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ һү һаахын түлөө шангаар тэмсэжэ байна. Һая эндэ хоёр һара арбан хоногой хүдэлмэриин дүн гаргагдажа, Ц. Эрдынеевагай даадаг гүүртынхид мүрысөөндэ түрүүлжэ гараба. Ажахын жэлэй эхинһээ хойшо 70 үдэр соо тус гүүртынхид үнеэн бүриһөө 183 литр һү һаагаа. Харин нёдондо түрүүшын 3 һара соо үнеэн бүридэ 137 литр һү һааһан юм. Декабрь һарын хоёрдохи арбан хоногойхиинь оруулалсаха болоо һаа, эндэ үнеэн бүриһөө 200-гаад литр һүн һаагдаад байна.

Мүн колхозой бусадшье гүүртэнүүд мүнөө жэлдэ һү ехээр һаадаг болоо.

В. Васечкин.

Яруунын совхоздо яахадаа һүн багаар һаагданаб?

Яруунын мяха-һүнэй совхоз ажахын үнгэрһэн жэлдэ һү абалгаар хараалһан түсэбөө холо дүүргээгүй байхаһаа гадна, урдахи жэлэйхиһээн бага һү абаһан байха юм. Хэрбээ 1954 — 1955 онуудай ажахын жэлдэ энэ совхоз үнеэн бүриһөө 1183 литр һү һаажа, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 33 центнер һү абаһан һаа, ажахын үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн бүриһөө мянга үлүүтэйхэн литр һү һаажа, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ ороймдоо 30 центнер һү абаһан байна. Тиигэжэ ажахын үнгэрһэн жэл соо урда жэлэйхиһээн 1514 центнер бага һү абаа юм. Энээнһээ боложо мүнөө хүрэтэр тус совхоз гүрэндэ һү тушааха түсэбөө үшөө дүүргээгүй байһаар.

Иимэ байдал юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, тус совхозой дирекци ба партийна эхин организаци малшадай ажал хүдэлмэриие, хүсэл зоригые бодотоор ударидан, тодорхойгоор хүтэлбэрилжэ шадаагүй.

Тиихэдэ, малшадай ажалай эмхидхэлдэшье ехэхэн дутагдалнууд бии. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн жэлэй үбэлэй һарануудта үнеэдһээ һү һаалгын доошолходонь, совхозой дирекци, тэрэнэй олон тоото мэргэжэлтэд иимэ байдалай ушар шалтагааниие элирүүлхые оролдодоггүй, харин «үбэлэй сагта үнеэд һүеэ татаа юм бэзэ» гэһэн үндэһэгүй, гээгдэнги һаналда баригдаад, һанаа амархан һуужа, хабар болгоо. Саашадаа «зунай түрүүшын һарануудта хура бороогүй, хуурай ганданги, ногоон муу байна» гэлсэдэг болоо. Мүнөөшье совхозой хүтэлбэрилэгшэд ажахын үнгэрһэн жэлдэ һү һааха түсэбөө дүүргээгүй байһанаа, эдэ баримтануудаар тайлбарилха һанаатай байдаг юм.

Саашадаа үнгэрһэн жэлэйнгээ алдуу эндүүнүүдһээ ямар һургаал, тобшолол хэжэ, мүнөө хэр зэргээр, илангаяа үбэлэй һарануудта һү һаалгые дээшэлүүлжэ байгаа юм ааб гэжэ хараха болоо һаа, тон лэ хангалтагүй байһаар.

Мүнөө Яруунын мяха-һүнэй совхоздо бүдүүн, концентрированнэ тэжээл, мүн зелёнко, силос урда жэлнүүдтэ оробол, һураггүй ехээр бэлдэгдэнхэй, олонхи һаалиин гүүртэнүүдэй үнеэд типовой дулаан байрануудта оруулагданхай юм. Тиихэдэ малажалда үни удаан ябаһан баян дүй дүршэлтэй мүн баһа залуу шударгы бэрхэ малшадшье совхоздо олон. Тиигэбэшье, мүнөө эндэ һү һаалга урданайхида адли урагшаа ябанагүй.

Үбэлэй һарануудта һү һаалгые 2—2,5 дахин ехэ болгохо тушаа КПСС-эй обкомой III пленумэй тогтоолые эндэ бодотоор бэелүүлхын түлөө эрид шанга тэмсэл, эмхидхэлэй хүдэлмэри тон һулаар ябуулагдана. Энээниие юун дээрэһээ хаража болоноб гэхэдэ, тус совхоз октябрь ноябрь хоёр соо нёдондоной энэ үеынхиһөө миил 47. литр һү үнеэн бүриһөө үлүү һааһан, тиихэдэ декабриин түрүүшын үдэрнүүдтэ совхозой олон гүүртэнүүдтэ һү һаалга ехээр доошоо ороһон байна. Илангаяа совхозой 3-дахи, 4-дэхи фермэнүүдтэ үбэлэй сагта һү һаалга урагшаа ябанагүй. Тусхайлбал 4-дэхи фермые (даагшань нүхэр Медведев И. К., зоотехнигынь нүхэр Муйченков М. К.) хаража үзэе.

Тус фермын дүрбэн һаалиин гүүртэнүүд Гүндэ нуурай хоймор талын эрье зубшан оршожо байдаг юм. Нүхэр Бабинай даадаг эндэхи нэгэ гүүртэдэ ерэхэдэмнай һаалишад үнеэдэйнгээ байра сэбэрлэжэ байба. Тэргэ мори оруулаад, наг шэбхэеэ зөөжэ байһан нэгэ залуухан хүбүүнһээ:

— Энэ дүүжэн харгыгаараа наг шэбхэеэ зөөхэеэ яанабта, — гэжэ асуухадамнай—һэ, энэтнай хүдэлдэггүй юм. Иимэ харгы типовой байра бүхэндэ байбашье һаа, ашаглагдадаггүй, — гэжэ харюусаба.

Эгээл энэ үедэ мал адуулагша үбгэн Макаровай үнеэдые хээрын бэлшээридэ гаргахаар түхеэржэ байхыень харахадаа, «үнеэдээ байрада байлгадаггүй, адуулна гүт» гэжэ баһа асуухадамнай һаалишан басаган Татьяна Зубакина тодожо абан, гомдол муулартайгаар иигэжэ хэлэбэ:

— Үнеэдээ уяанда байлгаад, үдэр һүнигүй эдеэлүүлжэ һаагты гэжэ директор Зайцевһаа, главна зоотехник Николаевһаа эхилээд, гүүртые даагша Бабин хүрэтэрөө хэлэдэг, захидаг юм. Теэд мүнөө үбһэ тэжээлээ дууһашаһан дээрэһээ дүрбэдэхи үдэрөө энэ тэрэ хог хаядаһа суглуулжа, таталуулһан болоод, адуулганда туужа байнабди. Би үнеэдһээ үдэртөө 5—7 литр һү һаажа байһан аад, мүнөө ороймдоо 2—3 литр һү һаанаб. Үбһэ тэжээлэй дууһажа барагдатар гүүртые даагша нүхэр Бабин ямаршье хэмжээ абангүй, ехэнхи сагаа совхозой центртэ үнгэргэдэг.

Тиихэдэ тус гүүртэдэ бүдүүн тэжээлые буйлуулангүй малда үгэдэг байна. Тиин фермын газаа шэнэхэн гэр соо хүсэд тодхогдоогүй кормозапарник хэбтэжэ байха юм.

Эгээл иимэрхүү байдал тус фермын бусадшье гүүртэнүүдтэ үзэгдэнэ. Үнеэд илангаяа үбһэ тэжээлээр дутажа, һү шэмээ татана. Гүүртэ бүхэнэй газаа һара соо хүрэхэ тэжээл зөөхэ гэжэ хэдэн олон тогтоол абтаһан байха юм. Теэд эдэ дүүргэгдэнэгүй. Мүн концентрированнэ тэжээл хуурайгаар малда үгтэдэг.

Иимэ олон дутагдалнуудай бии байһые мэдэжэ байгаад, совхозой дирекци, тэрэнэй директор нүхэр Зайцев ямаршье хэмжээ абанагүй. Ядахадаа траншейнүүд сооһоо силос абалга механизировалэгдэнэгүй. Бүхы типовой байрануудта автоуһалуури, механическаар үнеэ һааха агрегадуудые тодхожо эхилһээр хоёрдохи жэлээ болобошье, мүнөө хүрэтэр нэгэниишье ашаглагданагүй.

Энэ совхозой малшадай дунда эмхидхэлэй болон политическэ хүдэлмэри тон муугаар ябуулагдана. Совхозой хүтэлбэрилэгшэд, нэн түрүүндэ директор нүхэр Зайцев, парторганизациин секретарь нүхэр Санжиев һү һаалгые эрид дээшэлүүлхын тула малшадта шанга эрилтэ табидаг болобошье, тэдэнтэй үнэн сэдьхэлһээ хөөрэлдэдэггүй, агитаторнуудыншье биратай юумэ хэдэггүй, малшадта культурно-ажаһуудалай арга нүхэсэл олгохые оролдодоггүй, энэ шухала асуудалые гол анхаралдаа абадаггүй байна.

Жэшээлхэдэ, һаалишадай дунда социалистическэ мүрысөөн ёһо тэдыгээр, миил саарһан дээрэ эмхидхэгдэнхэй юм. — Хэды литр һү һара соо, жэл соогоо һааһанаа, хэнтэй мүрысэһэнөөшье мэдэхын аргагүйгшэ, — гэжэ 4-дэхи фермын һаалишан Цырендулма Жалсанова хөөрэнэ.

Совхозой һаалиин олонхи гүүртэнүүдтэ радио, улаан булангууд орой үгы, газетэ, журналнуудшье абтадаггүй юм. Тиихэдэ гүүртэ, фермэ бүхэндэ агитаторнууд томилогдоһон болобошье, юумэ хэнэгүй. Холын гүүртэнүүдтэ лекци, хөөрэлдөөнүүд тон үсөөн үнгэргэгдэнэ. Совхозой центр болон фермэ, гүүртэнүүдтэшье ябахада харуулан ойлгуулха агитаци орой харагданагүй.

Ц. Дандаров, манай корр

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

СССР-эй Оборонын министр, Советскэ Союзай Герой Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуковта Ленинэй орден, «Алтан Одон» гэжэ дүрбэдэхи медаль болон СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй грамотые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр К. Е. Ворошилов декабриин 22-то Кремль соо барюулаа. Коммунистическэ партиин болон советскэ гүрэнэй үмэнэ ехэ габьяатай байгаыень тэмдэглэн, жара наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Г. К. Жуковые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум шагнаһан юм.

Советскэ Армиин ба Советскэ гүрэнэй үмэнэ габьяатай байһан дээрэһээ жара наһа гүйсэхэдөө шагнагдаһан Советскэ Союзай Маршал К. К. Рокоссовскидо Ленинэй орден барюулагдаа.

Маршалнууд Г. К. Жуков, К. К. Рокоссовский тэдэнэй ажал-ябуулые үндэрөөр сэгнэһэнэйнь түлөө Коммунистическэ партида болон правительствода гүнзэгы ехэ баяр алан хүргөөд, өөһэдынгөө бүхы хүсэ шадалые, эрдэм мэргэжэлые болон дүй дүршэлые СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые болон ороной өөрыгөө хамгаалха шадабариие саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ зорюулхабди гэжэ найдуулаа.

К. Е. Ворошилов правительственна дээдэ хайра абаһантайнь дашарамдуулан нүхэд Г. К. Жуковые болон К. К. Рокоссовскиие үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, Эхэ орондоо үнэн сэхэ, һэрэмжэтэй хёрхо байдагаар Советскэ Армиин личнэ составые хүмүүжүүлхэ, мүн Советскэ гүрэнэй аюулгүй байдалые үнэн сэхээр сахигша, бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай түшэг түлгуури бологшо СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые улам нарижуулан һайжаруулха талаар хэжэ байһан ажал-ябуулгадаа саашанхи амжалтануудые туйлахыень тэдэндэ хүсөө.

Советскэ Союзай Маршалнууд Г. К. Жуковые болон К. К. Рокоссовскиие шагнаһан тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь А. Ф. Горкин уншаа.

Барилгашадай экономическа һуралсал

Темлюйскэ трестын партийна организациин дэргэдэ үйлэдбэриин экономико шудалха семинар гурбадахи жэлээ хүдэлжэ байна. Мүнөө жэлдэ барилгын асуудалнуудые семинарайхид шэнжэлэн шудалжа эхилэнхэй.

Үзэһэн, һураһан юумэеэ өөһэдынгөө ажал хүдэлмэритэй нягтаар холбодог ушарһаа, семинарайхид ехээр һонирходог, занятидаа һайса бэлдэжэ, эдэбхитэйгээр хабаададаг болоо.

«Барилгын индустрие хүгжөөхэ арганууд тухай КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүд» гэһэн хөөрэлдөөн ехэ һонирхолтойгоор үнгэрөө. Занятида ерэгшэд энэ асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаад, трестын хүдэлмэридэхи дутагдалнуудые элирүүлэн, һанамжануудаа дурадхаһан байна.

Барилгын 1-дэхи участогай начальник нүхэр Константиновай хэһэн элидхэл һонирхолтой байгаа.

— Түмэрбетон хэрэгсэлнүүд ба блогуудые хэрэглэхэдэ барилгын хүдэлмэри түргэдхэгдөөд, үнэ сэнгынь химдардаг. Гэбэшье, манай трест тиимэ зүйлнүүдые багаар хэрэглэнэ.

Блогуудые бүри һайнаар бүтээхэ арга боломжо манайда бии. Гэхэ зуура, участогуудай техникэ ба барилгашадынь эндэ тэндэ тараагдашоод, бүтээсэмнай бага байһаар гэжэ нүхэд Глаголев, Хазагаев, Митрофанов гэгшэд хэлэбэ.

Баталагдаһан проектын документнүүдээр барилгашадые хангаха шухала гэжэ тэндээ хэлсээ. Тиимэ документнүүдые трест ехээр хожомдожо абадаг дээрэһээ барилга муугаар ябадаг байна.

Машина техникэнь үшөөл муугаар хэрэглэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, хирпиисэ ба блогуудые зөөжэ барилгын газарта асарха хүдэлмэри хүсэд оньһожоруулагдаагүй байһаар гэбэ.

Тиигэбэшье, экономическа һуралсалай һайнаар эмхидхэгдэһэнэй ашаар, һүүлэй үедэ үйлэдбэриингөө түсэбые амжалтатайгаар дүүргэдэг болоо. 1956 ондо тус трест жэлэйнгээ программые 10 һарын турша соо дүүргээд, мүнөө 1957 оной түсэбөөр ажаллажа байна. 1956 оной дүүрэтэр түсэбһөө гадуур 9 миллион түхэригэй барилга хэхэ уялга абанхай юм.

Трестын хүдэлмэридэхи дутагдалнууд усадхагдажа, хүдэлмэреэ һайжаруулха дурадхалнууд бэелүүлэгдэжэ эхилээ.

Экономическа һуралсалда эдэбхитэйгээр хабаадаһан нүхэд үйлэдбэриингөө техникэ ба арга боломжонуудые һайн мэдэхэ болоод, ажал хүдэлмэридөө амжалта түйлана. Иигэжэ һайнаар һураад, бүри бэрхээр хүдэлдэг болоһон хүнүүд дээшээ ажалда дэбжүүлэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, нүхэр Т. Г. Полотов мастер байһан аад, прораб болгогдон томилогдоо. В. А. Рубцов участогайнгаа начальник, хүдэлмэрилэгшэд А. К. Горбунов, М. М. Горбунов мастернууд болгогдоо. Табельшан В. К. Ильков һүүлэй 2 жэлэй туршада мастер болоод, мүнөө хүтэлбэрилхы тушаалда дэбжүүлэгдэнхэй.

Трестын партийна организаци экономическа һуралсалда ехэ анхарал хандуулан, хүдэлмэриень зүбөөр эмхидхэдэг, хэнэй ямараар һуража байһые ходо хинан шалгадаг, тодорхой туһаламжа үзүүлдэг юм.

Үйлэдбэридэ шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй дүй дүршэлтэй танилсаха, тэдэнэй ажал хүдэлмэриин арга методой тухайнь хөөрэлдөө эмхидхэхэ гэжэ семинарай түсэб соо хараалагданхай. Барилгын техникэ, шэнэ арга методууд тухай кино олоор харуулхаар зорилго табигдана. Барилгын асуудалнуудаар үйлэдбэриин—техническэ конференци үнгэргэхэ бэлэдхэл хэгдэжэ байна.

Трестын партийна бюрогой секретарь нүхэр Ермаков партийна һуралсал һайнаар эмхидхэхын тула ехэ оролдолго гаргана гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Г. Ананин, КПСС-эй Кабанскын айкомой политическэ гэгээрэлэй кабинедые даагша.

Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо

КОМСОМОЛЕЦУУДАЙ ЭДЭБХИ

Хэжэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой комсомолецуудай хамтын суглаан һаяхан болоо.

Үбэлэй үедэ үхэр малаа дулаан байраар хангаха, тобир тарганаар ондо оруулха хэрэгтэ комсомолецуудай ехэ үүргэ дүүргэхэ байһан тухай асуудал суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Энэ харюусалгатай ажалда эдэбхитэйгээр туһалха байһанаа комсомолецууд мэдүүлһэн юм. Тэдэнэр хэлэһэндээ хүрэжэ байна. Жэшээлхэдэ, Ц. Д. Дугаров, Н. Самбуева гэгшэд Сагаан-Хүнды гэжэ отарада ошоод, ажаллажа эхилээ. Д. Иванов Хөөлэнты гэжэ нютагтахи малай гүүртэдэ үхэр адуулна. Д. Дашиев, Г. Дашибылов гэгшэд гэртэхинээрээ хамта отарада ажаллана. В. Аюшеев Хурьгад гэжэ отарада ошохоор бэлдэжэ байна.

2-дохи бригадын комсомолецууд Больдирүү гэжэ отарада хонидой хашаа бариха хэдэн үдэрэй воскресник үнгэргэжэ, барилгаяа дүүргэхэ дүтэлөө.

Иванов, Дампилов, Цыденжапов болон бусад комсомолецууд һайнаар ажаллана.

МЕХАНИЗАТОРНУУД БАРИЛГА ХЭНЭ

Хэжэнгын МТС-эй механизаторнууд «Колхозой хурьгад» гэжэ отарада 600 хониной байха шэнэ фермэ барижа байна.

Механизаторнууд Г. Гончиков, Галданов, Галсанов, Жалсараев гэгшэд эршэмтэйгээр ажаллана.

ӨӨҺЭДТӨӨ ГЭР БАРИНА

Колхозой 2-дохи бригадын гэшүүд өөһэдтөө шэнэ гэрнүүдые барижа дүүргэбэ. Цыренжапов, Рыгзенов, Шорхоев гэгшэд шэнэ, ехэ гэрнүүдые барижа ороо.

П. Буянтуев.

Үдэрэй шэмэдэ

Заатагүй шиидхэхээр асуудал

Республикын колхозууд мүнөө жэлдэ хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ шэмэтэ тэжээл бэлэдхэнхэй. Дунда жэшээгээр үнеэн бүхэндэ 3 тонно хараатай силос дарагдаһан байна. Зарим колхозууд бүри ехэ силостэй. Үнеэн бүхэндэ 7—8 тонно силос дараһан колхозууд олон. Тиигэжэ үбэлэй сагта үнеэдһээ һү ехээр һааха арга боломжо бүримүһэн бии.

Үбэлдөө һү ехээр һаахын тулада үнеэдтэ силос ехээр үгтэдэг байһаниинь мэдээжэ. Тиин силосэймнай ехэнхинь траншей, нүхэнүүд соо дараатай. Тиимэһээ тэдээн cooһoo силос абаха хүдэлмэриие механизацилха гээшэ тон шухала байна. Гэтэр ажал ехэтэй энэ хүдэлмэри олонхи колхозуудта механизацилагдаагүй байһаар. Фермэнүүдэй һаалишад нүхэн cooһoo силосые элдэбын амһарта соо хэжэ, гараараа абадаг байна. Жэшээнь, Кударын аймагай олонхи колхозуудта иимэ хэдэн метр гүнзэгытэй траншей, нүхэнүүд cooһoo силосые гараараа абахада ямар бэрхэшээлтэй байһыень фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд һайса мэдэхэ байха.

Энээндэ тусгаар зорюулагдажа, заводто хэгдэһэн зэмсэгүүдэй үгышье һаань, энэ хүдэлмэриие механизацилжа, һаалишадай ажал хүнгэдхэхэ арга бии байна. Жэшээнь, Хориин аймагай «Улаан Одон» колхоз юрын аргаар энэ хүдэлмэри механизацилһаниинь яһала һайн. Энэ колхозойхид һүри хаядаг механизмые тааруулаад, силосые нүхэн cooһoонь абажа байна.

Заводой тусхай механизм үгы гээд лэ һуунгүйгөөр, МТС-үүдэй дирекцинүүд энэ хүдэлмэри заатагүй механизацилха арга бэдэрхэ уялгатай. «Улаан Одон» колхозойхидой олоһон аргые колхоз бүхэн хэрэглэжэ шадаха байна. Мүн манай газетын декабриин 18-най номерто гараһан инженер Абзаевай статья соо заагдаһан зүбшэлые МТС-эй туһаламжаар колхоз бүхэндэ хэрэглэжэ болохо байна. Энээнэй тулада МТС бүхэнэй дирекци, инженер, механигуудынь тус хүдэлмэри эмхидхэлсэхэ, харьяата колхозуудтаа туһалха ёһотой.

Аймагуудай партийна, советскэ органууд үбэлэй сагта һү ехээр һаахын тулада эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулхадаа колхозуудай фермэнүүдтэхи иимэ шухала асуудал шиидхэлсэхэдэ туһалалсаха уялгатай.

Оролдолго гаргахаб

Хэжэнгын аймагта зургаадахи жэлээ ажаллажа байнхайб. 1954 онһоо хойшо Хэжэнгын МТС-эй харьяата Советскэ ветеринарна пунктые даажа, Хрущевой нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артельдэ хүдэлнэб. Тэндэ ерэхэдэмни олон мал хамууранхай, гарзалжа байгаа һэн.

Ц. Дондуков.

Колхозой малшадтай хамта хүсэлэлгэ гарган, хамууе үгы болгохын түлөө тэмсэлые тон шухалада тоолоод, тиимэ үбшэнтэй малнуудые түсэбэй ёһоор аргалжа эхилээ һэмди. Тэрээнһээ гадна, шадамар бэрхэ малшадые шэлэн томилхо, адууһа малаа һайн байрануудаар хангаха, элдэб янзын тэжээл элбэгээр бэлэдхэхэ, малнуудаа хаһа саг соонь зүбөөр эдээлүүлхэ, уһалха, һайнаар харууһалха гэхэ мэтэ хэмжээнүүд абтаһан байна. Түлигдөөгүй байрада байлгажа тэжээгдэһэн нарай мал үбдэсэгүй, шэрхи болодог, тобир тарганаар ондо ородог. Тиимэ хурьгад ехэ ноохо үгэдэг юм.

Эдэ бүгэдын эсэстэ колхозой мал һүрэг хамуу үбшэнһөө хахасаад, ашаг шэмэ ехээр үгэдэг болоо.

Бруцеллёзые үндэһэ таһалан үгы хэхын тула үбшэн малнуудые тусгаарлан илгаад, зооветеринарна заабариин ёһоор аргалжа байнабди.

Мал аргалхаһаа гадна, малшадые зоотехническэ, ветеринарна эрдэм ухаанай туйлалтануудтай, түрүү дүй дүршэлтэй танилсуулха 3 жэлэй курсаар дамжуулан 20 хүниие һургааб. Тэдэнэртэ «Хүдөө ажахын нэгэдэхи зэргын мастер» гэһэн үнэмшэлгэ Бурят-Монголой АССР-эй Хүдөө ажахын министерствоһээ үгтөө.

Республикын түрүү малшадай зүблөөндэ һаяшаг хабаадаа һэм. Эрхим малшадай, зооветеринарна мэргэжэлтэдэй дүй дүршэлтэй танилсааб. Саашадаа бүри һайнаар ажаллажа, даадаг участогайнгаа мал һүрэгые үбшэ хабшангүй, атар һайн байлгаха, улам улам олошоруулхын тула оролдолго гаргахаб.

Ц. Дондуков, Хэжэнгын МТС-эй харьяата Советскэ ветпунктые даагша.

Тоосоото-һунгалтын суглаан

Байкало-Селенгинскэ техническэ участогай профсоюзна организацида тоосоото-һунгалтын суглаан боложо, профсоюзай линейнэ комитедэй тоосоото үе соогоо хэһэн хүдэлмэри зүбшэн хэлсэгдээ.

Комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Дарижаповагай хэһэн элидхэлэй һүүлээр олон хүн үгэ хэлэжэ, дутуу дунданууд тухайгаа хэлсэбэ. Профсоюзай гэшүүдэй эдэбхи хэшээл дээшэлжэ, тэдэнэр предприятиин үмэнэ табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ нилээд оролдосотойгоор хабаадалсадаг болоо. Тэрэнэй ашаар жэлэй түсэб болзорһоо нэгэ һара урид, һайн шанартайгаар дүүргэгдэһэн, нилээд ехэ мүнгэн зөөри алмагдаһан байна.

Олохон суднануудай командануууд навигациие амжалтатайгаар үнгэргөө. «ВС—3» земснарядай команда СССР-эй уһан замай флодой министерствын гурбадахи шанда хүртэһэн юм.

Профсоюзай гэшүүд уралан наринжуулгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Һүүлэй үедэ 20 гаран үнэтэ дурадхал оруулагдажа, тэдэнэй олониинь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэһэн байна. Механик Беспалов, прораб Шнейдер болон бусад хэдэ хэдэн дурадхал оруулаа.

Суглаан дээрэ шүүмжэлэл үргэнөөр дэлгэрээ. Хүдэлмэришэдые гэр байраар хүсэд хангаха тушаа асуудал мүртэйгөөр шиидхэгдээгүй. Зундаа пароходто ябалсадаг зониие эдеэ хоолоор һайса хангаха хэрэгтэ комитет анхаралаа багаар табиһан байна. Шэнээр һунгагдаһан комитедэй гэшүүд элирүүлэгдэһэн дутуу дундануудые түргэн зайсуулха, профсоюзна хүдэлмэриие ажахын зорилготой нягта холбоотойгоор ябуулха ёһотой гэжэ суглаан дээрэ эрилтэ хэгдэбэ.

Д. Балданов.

Шэнэ номууд

Бурят-Монголой номой хэблэл олохон номуудые шэнээр хэблэжэ, худалдаа наймаанда гаргаба. Тэрэ тоодо Н. Ербановай «Шажанай үргэл, мүргэл хэлгын яажа бии болоһон ба тэрэнэй удха тухай». Мүн философско наукануудай кандидат А. Архангельскиин «Ажал ба шажан» гэжэ ном бурят хэлэн дээрэ хэблэгдээ.

Хүүгэдтэ зорюулаглан, «СССР-эй арадуудай онтохонууд» гэһэн ном бурят хэлэн дээрэ хэблэгдээ. Тэрээн соонь украин, белорусс, казах, грузин, башкир ба бусад арадуудай онтохонууд оролсоно.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ зорюулагдан, В. Ламкинагай «Бурят-Монголдо малай һубайралга ба тэрээнтэй тэмсэхэ хэмжээнүүд» гэһэн ном ород, бурят хэлэн дээрэ хэблэгдээ.

Мүн бурят-монгол һургуулинуудта хүдэлмэрилдэг багшанарта туһаламжа болгон, Б. Санжинай «Орфографи ба пунктуацяар бэшэхэ диктантнуудай сборник» гэһэн ном хэблэгдээ.

Профсоюзай обкомой пленум

Культурын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Бурят-Монголой обкомой пленум һаяшаг болобо. «Культурын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» асуудалаар тус обкомой секретарь нүхэр Хамагановагай хэһэн элидхэлые пленум зүбшэн хэлсээ.

Пленум дээрэ «Аймагуудай газетэнүүдые хэблэлгэдэ түрүү арга нэбтэрүүлхэ тухай» һонирхолтой асуудал табигдажа, зүбшэн хэлсэгдэбэ. Аймагуудай газетэнүүдэй редакторнууд нүхэд Чебунин, Лубсанова гэгшэд газетэ хэблэлгэдэ түрүү арга нэбтэрүүлһэн дүй дүршэл тухайгаа хөөрэбэ.

Зүбшэн хэлсэһэн асуудалнуудаараа пленум тогтоол баталан абаа.

„Агитаторай блокнот“

Партиин обкомой пропаганда болон агитациин таһагай «Агитаторай блокнодой» ээлжээтэ номер хэблэлһээ гараба.

Хөөрэлдөө хэхэ материалнууд гэһэн бүлэг дотор КПСС-эй обкомой хүдөө ажахын таһагые даагша нүхэр М. Худяковой «Читын колхознигуудтай хэһэн мүрысөөндэ илахын түлөө» гэһэн статья толилогдобо. «Контрреволюциие илаһан Венгриин ажалшадай илалта» гэжэ гаршагтай нүхэр Ивановой статья толилогдоһон байна. Мүн энэ бүлэг дотор «Шэлэмэл һайн сортовой үрэһэ тариха» тухай нүхэр Византийский гэгшын бэшэг толилогдоо.

Хөөрэлдөө хэхэдээ хэрэглэ гэһэн бүлэг дотор тоо баримтанууд тунхаглагданхай.

Агитационно хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө гэһэн бүлэг соо ПВЗ-гэй Культурын ордоной правлениин түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Н. Колодиной статья толилогдоһон байна. Справка гэдэг бүлэг дотор Чехословаки тухай хэлэгдэнэ.

50 жэлдэ багшаар...

Үбэлэй түргэн хүйтэнэй түлэг дундаа эшхэржэ байбашье, энэ үглөөгүүр тэнгэри үргэлжэдөө бүрхэшөөд, багаханаар саһан бургана...

Педучилищиин байшангай гурбадахи дабхарта гараад, ута гэгшын коридороор ябажа, учительскада оробоб.

«Александр Павлович хаанаб?» —гээд асуухадамни, «Урогһоо ерээдүй байна»,—гэжэ буурал толгойтой багша харюусаадхиба.

Тэндэһээ гараад ябатарни, Александр Павлович энеэбхилһээр урдаһаамни ерэжэ ябаба. Амар мэндээ хэлсээд, «Урогтотнай орожо болохо гү?»—гэжэ зүбшөөл гуйбаб.

—Болохо, болохо. Юундэ болохогүй һэм. Мүнөө гар ажалай урок болохо,—гээд. намайе дахуулан, 2-дохи «А» курса тээшэ ошобо. Энэ курсын студентнэр булта жэргэд гэлдэн бодошобо..

— Сайн!

— Сайн!—гээд булта нэгэн доро һуубад.

Студентнэрэй стол дээгүүр хутага, хайша, сабуу, саарһан, шугам, тэбхэрхэн хайрсагханууд гэхэ мэтэ дэлгээтэй байба.

Студентнэр хүдэлмэрилжэ эхилбэ. Минии хажууда һууһан басаган шамдуу аад, шадамараар хүдэлнэ.

Уданшьегүй тэрэ басагамнай шэл соргохонууд соо шэниисэ, овёс, ячмень гэхэ мэтые хэжэ, хайрсагайнгаа оёорто һуулган бүхэлөөд, доро доронь нэрлэн бэшэбэ. Бултанайнь дээрэ «Ороһото культуранууд» гэһэн гаршаг хээ. Тэрэнэй хайрсагынь ехэ зохидхон, фабрикада хэгдэһэн юм шэнги.

— Энэ хайрсагтай юумэеэ хэндэ

үгэхэ гэжэ хэнэбта?—гэжэ хажуудахи басаганһаа асуубаб.

—Хэндэшье үгэхэгүйбди. Өөрөө урок үгэхэдөө хэрэглэхэб. Хойто жэл багшалхадаа хэрэглэхэб, — гэжэрхибэ.

Класс соо шэмээгүй. Саарһанай һаршаганаха, хайшаар хайшалха абяан лэ дуулдана. Хүн бүхэн өөрынгөө тусхайта ажал хэнэ...

Александр Павлович студентнэрэй хажуугаар ябажа, тэдэнэй хэжэ байһан ажалые шалгана, заажа үгэнэ. Арын столдо һууһан нэгэ басаган зүбшөөл хүлеэһэн янзатайгаар: «Александр Павлович, оройдоо энэмни боложо үгэнэгүй» гээд, хандана. Александр Павлович оншотойгоор харюусан, тодо һонороор заажа үгэбэ. Тэбхэр хайрсаг соонь үшөө 6 хайрсагханууд хэгдэхэ ёһотой юм байгаа.

Урдаханамни һууһан басаган мүн тиимэл хайрсаг соо нарһан, шэнэһэн, хуһан гэхэ мэтые тэбхытэр табижа, «Манай республикада ургадаг модод» гэжэ гаршаглаад, доогуурнь нэрэнүүдыень бэшэжэ һууба.

Бусад һурагшад мүн лэ харуулан ойлгуулха хэрэгсэлнүүдые бэлдэнэд. Нэгэ сагаахан шарайтай басаган «хониной ноохоор юу хэдэг бэ?» гэһэн гаршагтай хайрсаг соо хониной нооһо хээд, доогуурнь сэмбын, хилгааһан бүдэй тэбхэр, тэбхэр үртэһэнүүдые няажа һууна.

Уданшьегүй урок дүүрэжэ, классһаа гарабабди. Энэнь—хүндэтэ багшын хэдэг урогуудай нэгэн болоно. Өөрынгөө түрүүшын урогһоо эхилээд мүнөө хүрэтэр Александр Павлович хэды олон урок хээ гээшэб!

—Гар ажал заажа студентнэрэй өөһэдэйнь багшалхада хэрэгтэй болохо юумэнүүдые бэлдүүлнэб. Эдэшни өөһэдөө һайнаар юумэ хэжэ һурабал, һурагшадтаа жэшээ харуулдаг, зүбөөр заадаг болохо ха юм. Хэһэн юумэеэ һайнаар, сэбэрээр бүтээхыень эригшэб...,—гэжэ Александр Павлович намдууханаар хөөрэнэ.

Александр Павлович багшалжа эхилхэһээ хойшо мүнөө хүрэтэр хэды олон һурагшадые хүмүүжүүлээ гэзэб. Олохон шабинарынь мүнөө манай республика дотор багшаар ажалладаг. Тэдэнэр ажал хүдэлмэридөө оролдосотой, эдэбхитэйгээр хандадаг юм.

Александр Павлович Чайвановай арад зоноо гэгээрүүлэлсэн ажаллаһан 50 жэлэйнь алдарта ойе Улан-Удын ажалшад баяртайгаар тэмдэглээ. Энэ багшын педагогическа ажал-ябуулгань залуу үетэниие коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ хүндэтэй ба орёо бэрхэ хэрэгтэ зорюулагданхай.

Александр Павлович 1887 ондо Ирхүүгэй областиин Голуметскэ районой Алайр тосхондо түрэһэн юм. Тэрэнэй эхин һургуулида һуража ябахада, эрдиһэн бэрхэ хүбүүн гэжэ ажаглаһан нютагайнь нэгэ үбгэн иигэжэ хэлэһэн байгаа: «Хүн болохо багаһаа, хүлэг болохо унаганһаа гэдэгтэл энэ, Саша, бэрхэ хүн болохо даа»...Тэрэ үбгэн дэмы хэлээгүй.

Александр Павлович залуу үетэндэ, үхибүүдтэ анханһаа дуратай һэн туладаа багшын һургуулида һуража, тэдэнэртэ эрдэм ном зааха хүндэтэй хэрэгтэ бүхы наһаяа зорюулха гэжэ шиидэһэн байна. Тиигэжэ 1905 ондо Ирхүү хотодохи багшанарай семинари эрхим һайнаар дүүргээд, өөрынгөө эхэ нютагта багшалаа.

Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин һүүлээр арад зоной дунда соёл болбосорол дэлгэрүүлхэ тон таарамжатай эрхэбайдал бии болоһониинь элитэ. А. П. Чайванов Алайрай аймагай арадай гэгээрэлэй таһагые даагшаар хүдэлмэрилөө һэн. Тиихэ үедөө шэнэ, советскэ һургуулинуудые тэндэ тогтоолсоод, үгытэй зоной үхибүүдые һургуулида оруулжа һургахын тула ехэ оролдолго гаргаһан байгаа.

1923—1925 онуудта А. П. Чайванов бага яһатанай долоон жэлэй туршалгын һургуули нютагтаа тогтоолсоо бэлэй. Тэрэнэй ударидалгаар тус һургуулиин багшанар үхибүүдые зүбөөр һургадаг, хүмүүжүүлдэг байһан юм. Һурагшадта ажалай дүршэл олгохо зорилготойгоор мастерскойнуудые бии болгоо һэн. Алайрай һургуулиин һурагшад түмэрөөр, модоор элдэб юумэ уралан дархалжа һураһан юм.

Александр Павловичта заалгаһан олохон хүнүүд ехэ мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд болонхой. Тэдэнэй тоодо Б. Зонхоев, О. Борисов (партийна, советскэ хүдэлмэрилэгшэд), Р. Сафронов (БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо), В. Данилов (БМАССР-эй худалдаа-наймаанай министр), И. Дульбинов, Н. Шулунов, А. Бартанова, Б. Хомхолов (наукануудай кандидадууд), Р. Баторов, Б. Шагдыров (колхозой түрүүлэгшэнэр) болон бусад ороно.

Александр Павлович өөрынгөө урдын шабинар тухайда хөөрэхэдөө, тэрэнь багадаа тиимэхэн, энэнь иимэхэн юм һэн гэжэ нэгэ нэгээрнь нэрлэн, тоб байса тодорхойлдог.

Олон жэлдэ эрхим һайнаар багшалһанайнь түлөө 1946 ондо А. П. Чайвановта БМАССР-эй габьяата багшын нэрэзэргэ олгогдоо һэн.

А. П Чайванов мэргэжэл шадабаряа саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ байдаг. Байгаалиие шэнжэлхэ эрдэм ухаае һүүлэй жэлнүүдтэ гүнзэгыгөөр шудалаа. Тиигэжэ 1950 ондо (63 наһатайдаа) Бурят-Монголой багшанарай институт амжалтатайгаар дүүргэһэн юм.

— Хожом болоһон хойно институт бэрхэл дүүргээ байнат,—гэхэдэ, Александр Павлович иигэжэ хэлэнэ: «Наукын шэнэ шэнэ туйлалтаар үдэр бүри толгойгоо һэргээжэ байха хэрэгтэй бшуу. Ном үзэхэ ябадалда наһан хамаатай бэшэ юм! Таһалгадаа сэбэр агаар оруулһан шэнгеэр толгойгоо һэргээжэ байха хэрэгтэй».

А. П. Чайванов Улан-Удын педагогическа училищида дарвинизм ба гар ажал заадаг. Политехническэ һуралсал үргэнөөр нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ заабариин гарахалаар, училищидаа һуралсалай-туршалгын талмай бии болгоо. Энэ талмайдань үлир, мойһон, ранеткэ гэхэ мэтэ элдэб жэмэс ургадаг, огородой культуранууд таригдадаг. Училищиин студентнэр тэрэ талмай дээрээ ажал хэжэ, дадал дүршэл олодог болонхой. Туршалгын талмай дээрээ огородой культурануудые һайнаар ургуулһанай түлөө энэ училищи Улан-Удын горсоведэй гүйсэдкомой Магтаалай грамотаар шагнагдаа һэн.

А. П. Чайванов республикын багшанарта туһаламжа болгожо, «1—2-дохи классуудта гар ажалай урок үнгэргэлгэ», «Һургуулиин талмай дээрэ 1—2-дохи классуудай һурагшадтай хүдэлмэрилгэ» гэхэ мэтэ методическа заабаринуудые бэшэһэн байна.

50 жэлдэ таһалгаряагүй багшалжа, арадай гэгээрэлэй хэрэгтэ айхабтар ехэ туһа хүргэһэнэйнь түлөө Александр Павлович Чайвановые БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум Хүндэлэлэй грамотаар шагнаа.

Александр Павлович багшынгаа ажалые мүнөөшье үргэлжэлүүлһээр. Үшөөшье олон жэлдэ ажаллахаар хүнгэн, сарюун зандаа.

Б, БАТОЕВ.

Айл бүхэндэ газетэ

Хэблэл олоорнь тараая!

Иволгын аймагта шэнэ жэлэй ...лэл тараалгын хүдэлмэри байг... оной октябрь һараһаа эхилһэн ... Хэблэл тараахаар түлөөлэгдэ... нүхэдтэй семинар үнгэргэгдэжэ. ...алшадай дунда газетэ, журнал ...раалгын удхашанар тухай хэл...дэһэн байгаа. Энэ шухала хэрэг...ниитын түлөөлэгшэд нүхэд Бо...ов (Иволгын МТС-эй партийна ...н организациин секретарь), Р. Б. ...мбаев («Улаан-Оронго» колхо... партийна эхин организациин ...ретарь) гэгшэд ехэ анхаралтай...р хандажа, МТС-эй механиза...нуудай, колхозой гэшүүдэй дун... газетэ, журналнуудые олоор та...жа шадаһан байна. Эдэнэр бул... нэгэ жэлээр хэблэл захинхай. ...гэжэ богонихон сагай хугасаа ... Иволгын МТС-эй механизатор...дай, «Улаан Оронго» колхозой ...үүдэй дунда газетэ, журнал...дые тараалга дүүрэхэ дүтэлбэ. ...эрэшэлэн колхозой гэшүүн бү...эй захиһан газетэ, журналнууд ...э үдэртөө ээдтээ хүргэгдэдэг ...на. Илангаяа Маленковой, Булганинай, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта бэшэг, газетэ, журнал зөөдэг нүхэд Титов, Носков, Шунков даалгагдаһан ажалдаа һайнаар хандадаг.

Эдэ нүхэд жэлһээ жэлдэ хэлхеэ холбооной конторын, мүн колхозуудай правлениин, партийна организациин зүгһөө баяр баясхаланда хүртэдэг байна. Тэрэшэлэн Титов, Носков, Шунков гэгшэд БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон хэлхеэ холбооной Управлениин Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан юм.

Гэхэтэй хамта, ажалшадай дунда хэблэл тараалга үшөөшье муу байһаар. «Коминтерн», Сталинай нэрэмжэтэ колхозуудай партийна организацинууд энэ шухала хүдэлмэридэ горьтой туһаламжа үзүүлнэгүй. Газетэ, журнал тараалгын хүдэлмэриие ойрын үдэрнүүдтэ дүүргэжэ, үрхэтэ айл бүхэнэй газетэ, журналтай болохын түлөө тэмсэхэ ёһотойбди.

Н. Касьянов, Иволгын аймагай хэлхеэ холбооной конторын начальник.

Газетэ захилга дүүрүүтэй байна

...анай Сэлэнгын аймагта ажал...дай дунда газетэ, журнал та...лга дүүрэхэ дүтэлөө.

...нэ шухала хэрэгтэ «Комму...м», Сталинай, Кагановичын, Ка...нинай, Ленинэй нэрэмжэтэ кол...уудай партийна эхин организа...уудай секретарьнууд эдэбхитэй...р хандаһан байха юм. Жэшээл...э, Сталинай нэрэмжэтэ колхо... партийна организациин секре...ь Ш. Р. Жамбалов, мүн тус ...хозой агитаторнууд Дамдин...ров, Тохойн эхин һургуулиин ...ша Жамбалов болон бусад ню...айнгаа ажалшадай дунда «Бу...-Монголой үнэн» газетые олоор ...аһан байна. Энэ колхозой гэ...үд 100 хэһэг газетын орондо 120 ...эг «Бурят-Монголой үнэн» захяа. ...хэдэ колхозой гүүртэ, отаранууд улаан булан бүхэндэ таатай зохидоор табигдаһан газетэнүүд бии.

Тэрэшэлэн Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхид 60 хэһэгэй орондо 96 хэһэг «Бурят-Монголой үнэн» газетэ захинхай.

Энээнһээ гадна «Коммунизм» (партийна организациинь секретарь нүхэр Лубсанов). Загастайн сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхозуудай Бургаастай, Түхэм гэжэ нютагуудта байдаг культбазануудта «Бурят-Монголой үнэн» газетын тусхай витринэ бии болгогдонхой.

Мүнөө аймаг доторнай 50-яад шахуу хэһэг «Бурят-Монголой үнэн» газетэ ажалшадай дунда хүсэд тараагдаагүй байна. Энээнээ эдэ үдэрнүүдтэ хүсэлдүүлхэбди.

Б. Ширеторов, Сэлэнгын аймагай партийна гэгээрэлэй кабинедые даагша.

Телефонтой болобо

...нэ жэлдэ линейнэ узелай хүдэл...рилэгшэд хэлхеэ холбооной Уп...лениин барилгын-монтажна от...дай хүдэлмэришэдтэй сугтаа ...нбайкальска аймагта телефонно ...нэ лини татаха талаар ехэ ажал ...эн байна. Тэдэнэр 35 километр ...тай шэнэ лини татаад, ашаглал...а тушааба. Иигэжэ загаһа ба...аг Калининай нэрэмжэтэ кол... аймагайнгаа центр болон бусад ...хозуудтай телефонно холбоотой ...обо. Мүн колхозой центртэ ра... оруулагдаа.

Хэлхеэ холбооной отделени нээхын тула шэнэ гэрнүүд Гремячинск, Турка гэжэ тосхонуудта мүн баригдажа дүүргүүтэй болоо. Татаурово, Турунтаево ба Ильинка тосхонуудтахи отделенинүүд заһабарилагдажа, шэнэ хэрэгсэлнүүд болон түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаһан байна.

1957 ондо Старое-Татаурово тосхондо хэлхеэ холбооной шэнэ гэр баригдахаар хараалагдана.

Г. Ильин.

Улан-Удын «Кооператор-комсомолец» артелиин оёдолшон Дымбрыл Цоктоевна Бадмацыренова үдэрэйнгөө даалгабариие 122 процент дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр Бадмацыренова юумэ оёжо байна. **А. Мантаевай фото.**

Муугаар бүтээһэн барилга тухай хэдэн үгэ

Яруунын мяха-һүнэй совхоз үшөө 1954 ондо табан зуу мянган түхэриг мүнгэ «Бурмонголстройдо» оруулжа, таряа хадагалха типовой хоёр склад барюулха захил хээ. Иигэжэ 1954 ондо хуулита ёһоор, дансалагдаһанай һүүлээр барилга хэгдэжэ эхилһэн байгаа. Энэ хүдэлмэри Хэжэнгэдэхи барилгын участогта даалгагдажа, прораб нүхэр Мангатаевай, главна инженер Чилимовэй, мастер нүхэр Поповой хүтэлбэреэр барилга хэгдэжэ эхилээ һэн.

Эдэ складууд ямараар баригдааһэн хаб гэхэдэ, тон муу. Хоёр жэлһээ үлүү саг соо барилгын хэгдэхэдэ һомологдоһонһоо һураггүй ехэ мүнгэн зөөри тэрээндэ гаргашалагдаа бэлэй. Тэрэ мүртөө складуудынь аргагүй олон дутагдалнуудтайгаар ашаглалгада оруулагдаа. Жэшээнь, 1-дэхи складай пол хоёр дахин һэлгэгдээ. Юундэб гэхэдэ, үбэлэй хүйтэндэ пол хэһэниинь, цементнь хатуужаагүй байгаад, хабар болоходо гэдэжэ, хуу бутаршоо һэн. Тиигэжэ хэдэн мянган түхэриг мүнгэн дэмы гаргашалагдаа. 2-дохи складайнь пол гудроноор хэгдэһэн байгаа. Энээнэй тулада гудрон асарагдажа, цементтэй холиһониинь, тэрэнь газарай хүрьһэндэ мүртэйгөөр наялданагүй. Энээнһээ боложо, элһэ, хайр тарянтай холисолдожо, орооһо тарянанай шанар муудуулна.

Складуудай үүдэнүүдынь дан уйтан. Тиимэһээ автомашинын багтаха аргагүй байна. Асарһан таряае мэшээгүүд соо хэжэ байгаад лэ гараараа буулгаха баатай болонобди. Энээн дээрэһээ хүдэлмэриин хүсэн дэмы гаргашалагдахаһаа гадна, 2—3 час соо автомашинанууд һаатана.

— Үүдыень 20 сантиметр тухай үргэнөөр хэебди, тиигээ һаамнай машина багтаха,—гэжэ совхозой директор нүхэр Зайцевай эрилтэ хэхэдэнь:

— Үгы, проектые хазагайруулха эрхэгүйбди,—гэжэ барилгашад харюусаа бэлэй.

Складуудай хажуудахи 1200 дүрбэлжэн метр талмайе асфальтаар хушахадаа нимгэдүүлһэниинь, тэрэнь машиные даанагүй. Хахад жэл болонгүй энэ талмаймнай гантажа, эбдэржэ эхилээ. Складуудые тойроод, уһанай урдаха хобоое бодомжогүйгөөр хэһэниинь бороогой уһан тэрэ хобоогоорнь урдадаггүй, харин тэрээн соогоо шэргэтэрээ байдаг. Энээнһээ гадна, дутуу хэһэн жэжэ бужа юумэн дүүрэн. Үүдэнүүд барюулгүй, сонхонуудай раманууд шарнираар бүхэлэгдөөгүй, харуулшанай байха будкашье баригдаагүй гэхэ мэтын юумэн олон.

Эдэ хоёр склад типовой проектээр—шулуугаар баригдаһан хадаа хэдэн зуун жэлдэ байха барилгаха юм. Теэд дутуунуудтайгаар хэгдэһэн энэ барилгые совхозой дирекци юундэ тушаажа абаа гээшэб? «Бурмонголстрой» трестын Хэжэнгэдэхи барилгын участок даалгагдаһан хэрэгтээ ямар харюусалгагүйгөөр ханданаб?

Р. Гнездилов, «Заготзерногой» Гүндын складуудые даагша.

„БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭНДЭ“ БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

„Дэгэлтэеэ ороходо болоно...“

Улан-Удын Куйбышевай нэрэмжэтэ үйлсэдэ «Рентгено-физикотерапевтическая лечебница» бии юм. Энэ эмнэлгын газарта ариг сэбэр ёһотойгоор сахигдаха, гүйсэд журам байгуулагдаха ёһотой байгаа. Теэд эндэ хүйтэн, гадар хубсаһа тайладаг таһалга соонь библиотекын ехэ олон ном ябталаатай. Тиимэһээ хүнүүд врачта ороходоо дэгэлээ һугабшалаад гү, али хэдэрээд орохо баатай болоно гэһэн статья манай газетын «Сатирын буланда» дээрэ дурсагдаһан гаршагтайгаар толилогдоһон байгаа.

Статья соо хэлэгдэһэн баримтанууд зүб байжа, тэдэ дутагдалнуудые усадхаха талаар зохихо хэмжээнүүд абтаһан байна.

Мүнөө гадар хубсаһа тайладаг таһалга сүлөөлэгдэбэ. Мүн пеэшэниинь түлигдэдэг болоһон байна. Энээн тухай манай редакцида БМАССР-эй Элүүрые хамгаалгын министрын орлогшо нүхэр Резницкий мэдээсэбэ.

Худалдаа наймаанай гуримые наринаар сахиха

Эд бараа элбэгээр үйлэдбэрилжэ, ажалшадай эрилтые улам һайнаар хангаха асуудалда Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын зүгһөө саг үргэлжэ анхарал хандуулһанай ашаар эд бараан нилээд ехээр худалдагдадаг боложо байнхай.

Үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ олон миллион түхэригөөр үлүү ехэ эд бараан республикын ажалшадта худалдагдаа. Гэхэ зуура, худалдаа наймаа эрхилдэг хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ партиин XX съездын табиһан зорилгые республикын худалдаа наймаанай организацинууд үшөөл хангалтагүйгөөр дүүргэжэ байна. Эд бараа наймаалха 11 һарын түсэбэй дүүргэгдээгүй дээрэһээ, олон миллион түхэригэй элдэб товар арад зондо дутуугаар худалдагдаа. Культурнаар наймаалха асуудалай талааршье ехэхэн дутагдалнууд бии байһаар. Эдэ бүхы дутагдалнууд юундэ усадхагданагүйб гэхэдэ, республикын худалдаа наймаанай министерствын, Бурмонкоопсоюзай, горпищеторгын хүтэлбэрилэгшэд харьяата организацинуудаа халирхайгаар хүгэлбэрилнэ, шухала хэрэгтэй эд бараа таһалдуулһанайнь түлөө зохихо хэмжээ абанагүй.

Гүрэнэй, кооперативна мэдэлэй магазинуудтахи зарим хүдэлмэрилэгшэд эд барааг үрилтэ хоролтодо оруулдаг, ажалшадые мэхэлдэг байна.

Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой хоёр мянгаад предприятинуудай хүдэлмэриие шалгажа үзэхэдэ, 650-дань худалдан абагшадые мэхэлһэн баримтанууд элирүүлэгдээ. Жэшээлхэдэ, горпищеторгын магазинуудта ажалладаг олохон хүдэлмэрилэгшэд хүнүүдые мэхэлжэ, гүрэнэй зөөри үрижэ байтараа элирүүлэгдээ. Тэдэнэй тоодо 4-дэхи магазиниие даагша Матвеева, 10-дахи магазинай наймаалагша Гребенщикова, 37-дохи магазиниие даагша Есюкова болон бусад ороно.

Эдеэ хоолой трестын (директорынь нүхэр Роговой) харьяата 6-дахи чайнын буфетчица Успенская, 7-дохи чайнын буфетчица Сахарова, «Рекорд» ресторанай хүдэлмэрилэгшэ Шангина гэгшэд ажалшадые мэхэлдэг байгаа. Иимэрхүү баримтанууд түмэр замай ресторанда, Итанцын леспромхозой, Онохойн модоной комбинадай, шпала гаргадаг Селенгинскэ заводой ОРС-нуудта мүн лэ элирүүлэгдээ.

Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта хиналта шалгалтын һула муу байһан дээрэһээнь иимэ дутагдалнууд тохёолдоо. Худалдаа наймаанай министерствын, Бурмонкоопсоюзай, тэрэшэлэн олохон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд дурсагдаһан дутагдалнуудтай шангаар тэмсэнэгүй.

Советскэ худалдаа наймаанай гуримые эбдэдэг ушар республика дотор үшөөл бии байһаар. Магазинуудай хүдэлмэрилэгшэд шухала хэрэгтэй эд бараанай ороходо тэдэнээ бултыень наймаанда гаргангүй, танил талануудтаа, хонжоо наймаашадта үгэдэг байгаа. Горпромторгын 34-дэхи магазиниие даагша Шибко магазинда ороһон оёдолой 9 машинын оройдоо 3-ень наймаанда гаргаад, 6-ень танил талануудтаа үгэһэн байба. Эндэхи промторгын 17-дохи магазинда 1468 түхэригэй элдэб эд бараан нюугаатай байгаа. 15-дахи магазинай наймаалагшад Новикова, Кузнецова танил талануудтаа худалдахын тула ехэ мүнгэнэй эд бараа нюуһан байха юм. Горпромторгын директор нүхэр Копотов, худалдаа наймаанай таһагые даагша нүхэр Конечных өөһэдынгөө хүдэлмэрилэгшэдтэ үгэхын тула базадаа 145 валенка орхюулаа. Худалдаа наймаанай гуримые эбдэһэн баримтанууд республикын ондоошье организацинуудта элирүүлэгдэнэ.

Хүдэлмэридэхи дутагдалнуудынь худалдаа наймаанай хэдэ хэдэн организацинуудта (горпромторг) хүсэд шүүмжэлэгдэнэгүй. Танил талаяа харадаг ушар үзэгдэнэ. Гомдолой дэбтэр эрихэдэ, заримдаа үгтэдэггүй байна. Ажалшадай олохон гомдолнуудта харюу үгтэдэггүй байгаа.

БМАССР-эй худалдаа наймаанай министерствын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд (нүхэд Данилов, Ставцев, Южук) магазинуудаар, столовонуудаар хаа-яа ябадаг, тэдэнэйнгээ хүдэлмэри һайжаруулхаар хэмжээ абадаггүй байна.

Эд бараанай үнэ сэн үргэхэ, ажалшадые мэхэлхэ ябадалтай милициин, прокуратурын органууд эрид шууд тэмсэхээ болишоо. Ажалшадые мэхэлһэн, советскэ худалдаа наймаанай гуримые эбдэһэн хэрэгүүдые хаража үзэхээ аймагуудай прокурорнууд заримдаа арсадаг байха юм.

БМАССР-эй худалдаа наймаанай гүрэнэй главна инспектор нүхэр Овчинников худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудые заримдаа халирхайгаар шалгадаг, советскэ худалдаа наймаанай гуримые эбдэгшэдтэй шангаар тэмсэдэггүй байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предпрнятинуудай хүтэлбэрилэгшэд магазинууд болон столовонуудаар ходо ябаха, советскэ худалдаа наймаанай гуримые шалгаха зуураа, зэмэтэй хүнүүдыень шангаар хэһээхэ зэргэтэй. Магазинууд, столовонуудые даагшанарай харюусалгые дээшэлүүлжэ, ажалшадые культурнаар хангаха, хүдэлмэрилэгшэдые зүбөөр шэлэн абаха, һурган хүмүүжүүлхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулагдаха зэргэтэй.

Д. Петров.

Юумэнэй түхэл маяг харуулһан үгэнүүд тухай

(Бурят-монгол хэлэнэй грамматикын шэнжэлэгдээгүй асуудалнуудһаа).

...урят-монгол хэлэнэй үгын бая...та юумэнэй болон хүнэй газаада ...эл маяг харуулһан үгэнүүд олон ... Тэдэ үгэнүүд яряанай хэлэндэ, ... уран зохёолнуудта олоор хэрэг...дэжэ, хэлэгдэжэ байһан юумые ...н гоёор шэмэглэн, удха тодор... болгоходо ехэхэн үүргэ дүүргэ... Гэбэшье, манай хэлэнэй грам...икада эдэ үгэнүүд мүнөө хүрэ... шэнжэлэгдээгүй.

...үхэл маяг харуулһан үгэнүүд ...ынгаашье, мүн бэщэгэй дүри...шье талаараа хэдэн онсо илгаа...дтай байдаг. Тэдэ илгаануу...ень тобшохоноор хаража үзэхэ ...эн һэдэлгэ энэ статья соо гар...даба.

...убхын түрүүн грамматическа ...аануудыень хараад үзэе.

...үхэл маяг харуулһан үгэнүүдэй ...нхинь глагол ба тэмдэгэй нэ... бүридэлдэ ородог. Хэрбээ юрын ...голой, тэмдэгэй нэрын анхан ...ринь ехэнхидээ мэдүүлэл соо ... даагаад, амяараа хэрэглэгдэ... байгаа һаань (жэшээнь: яба, ...о, бари, һуу, муу, хара, улаан ... мэтэ), түхэл маяг харуулһан ...нүүдэй анхан һууринь бэеэ даа...д амяараа хэрэглэгдэдэггүй ... Жэшээнь, зэнхэгэр — зэнхыхэ, ...багар—дарбайха, дэрбэгэр — ...быхэ гэһэн тэмдэгэй нэрэ болон ...голнуудай анхан һууринуудынь ...нхэ,—дарба,—дэрбэ) мэдүүлэл ... хэрэглэгдэнэгүй. Гэбэшье, иимэ ...ан һууринуудта суффикснууд ...богдожо, тэдэниие глаголой, мүн ...дэгэй нэрын удхашанартай бол...ог. Тиихэдээ, юрын глагол, мүн ...дэгэй нэрэ бүридүүлдэг суф...кснууд холбогдоһон һуурияа ...гол, тэмдэгэй нэрэ болгохоһоо ...на, нэгэ гү, али хэдэн тусхай ...ашанар оруулдаг байна. Жэ...энь,—шал—шэл,—шол гэжэ глаголой суффикс гараһан һууридаа иимэ удхашанар оруулдаг: 1) анхан һууряар нэрлэгдэһэн юумые һажаан дууряаха: тэмээшэлхэ, нохойшолхо; 2) анхан һууряар нэрлэгдэһэн шанартай юумые бусад юумэнүүд cooһoo шэлэхэ: томошолхо, һайшалха, һэнэгшэлхэ; 3) анхан һууряар нэрлэгдэһэн шэнжые хэрэглэжэ, хүнүүдэй харилсаае тэмдэглэхэ: газаашалха, зөөлэшэлхэ, муушалха гэхэ мэтэ. Харин түхэл маяг харуулһан үгэнүүдэй суффикснууд анхан һууридаа иимэ тусхай удхашанар оруулдаггүй.

Түхэл маяг харуулһан үгэнүүдэй һуурiһаа шэнэ удхатай үгэ гарахадаа, юрын үгэнүүд шэнги суффикснуудай хүсөөр бэшэ (хатуужаха, хатуудаха, хатуурхаха, хатуулха гэхэ мэтэ), харин анхан һуури соохи аялган, хашалгануудай һэлгэсэлдэһэнэй ашаар бии болодог. Аялган, хашалганай һэлгэсэлдэжэ бии болгоһон шэнэ удхатай үгэнүүд хэлэлгын ондоо хубида ородоггүй, гараһан үгынгөө хэлэлгын хубида үлэдэг юм. Эндэ хэлэгдэһэн зүйлнүүдые жэшээ дээрэ харуулая.

1). Аялгануудай һэлгэсэлдэһэнэй үндэһөөр түхэл маяг харуулһан үгэнүүд иигэжэ бүрилдэнэ: балхайха-булхайха-болхойхо-бэлхыхэ-бүлхыхэ-билхайха;

2). Аялгануудаараа һэлгэсэлдэһэн эдэ үгэнүүдэй тус бүриин эхинэйнь гү, али дундахи хашалган ондоо хашалганаар һэлгэлдэжэ, мүн лэ удхаараа холбоотой шэнэ үгэнүүд бии болоно:

балхагар балбагар
палхагар балсагар
далхагар балдагар г. м.

Мүн шэнэ бии болоһон үгэ бүхэн аялганаараа илгаатай хэдэн үгэнүүдые гаргадаг. Һүүлдэ гараһан тэдэ үгэнүүд эхинэйнгээ гү, али дундахи хашалганаа ондоо хашалганаар һэлгэжэ, мүн лэ шэнэ удхатай үгэнүүдые бии болгоно;

балбагар-билбагар-илбагар
билсагар
нилсагар
нилдагар гэхэ мэтэ.

Энэ мэтээр түхэл маяг харуулһан үгэнүүд бии боложо, удхаараа холбоотой бүлэг олон үгэ бүридэдэг.

Академик Б. Я. Владимирцовай, профессорнууд Т. А. Бертагаевай, Г. Д. Санжеевэй тайлбарилһанай ёһоор, эртэ урда сагтахи монгол изагууртанай хэлэндэ шэнэ удхатай үгэ бии болоходоо, үгын һуури соохи абянуудай һэлгэлдэһэнэй ашаар лэ бии болодог байгаа. Тусхайлан хэлэбэл, аялганай тааралдалай (сингармонизмын) үндэһөөр шэнэ удхатай үгэнүүд тиихэдэ бии болодог байһан юм гэжэ Г. Д. Санжеев монгол изагууртанай хэлэнүүдые зэргэлүүлэн шэнжэлһэн грамматика соогоо хэлэһэн байдаг. (Г. Д. Санжеев. «Сравнительная грамматика монгольских языков». М.-Л., 1953 г., стр., 116—117).

Тиимэһээ, түхэл маяг харуулһан үгэнүүд үни заяанда бүридэһэн болоно. Мүнөөнэй бурят-монгол хэлэндэ шэнэ үгэ бии болодог арганууд: аффиксаци, үгэнүүдэй ниилэлдэл (словосложение), үгын удхын хубилалга (переосмысление) һүүлэй үедэ бии болоһон юм гэжэ Г. Д. Санжеев дурсагдаһан ном соогоо заана. Иимэ болохолоороо, эртэ урда сагта үгын бии болоһон аргаар түхэл маяг харуулдаг үгэнүүд бүридэһэн байна. Мүнөө үедэ үгэ бии болгодог аргын (суффиксын) хүсөөр тэдэнэр глаголой, мүн тэмдэгэй нэрын бүридэлдэ оруулагдана.

Тэмдэгэй нэрын шанартай түхэл маяг харуулһан үгэнүүд—гар,—гор,—гэр суффиксын хүсөөр бии болодог: шодогор, шүдэгэр, шүрдэгэр, шордогор, шардагар гэхэ мэтэ.

Түхэл маяг харуулһан глаголнууд хоёр янзын байдаг: 1) юумэн гү, али хүнэй үгын анхан һуурiин нэрлэһэн тиимэ газаада түхэл маягтай байһые гү, али тиимэ түхэл маягтай боложо байһыень харуулһан үгэнүүд: ардайха, шордойхо, шомбойхо, тэрзыхэ, ээбэйхэ, аабайха, гүрдыхэ, пүсхыхэ г. м.

Эдэ үгэнүүд—ай,-ой,-эй,-ы,-ии гэжэ суффикснуудай хүсөөр глагол болодог.

2). анхан һуурiин нэрлэһэн түхэл маягтай юумэнэй гү, али хүнэй хүдэлөөе харуулһан үгэнүүд. Тиихэдээ үгын анхан һуурiин нэрлэһэн түхэлтэй юумэнэй нэгэ гү, али олон дахин хүдэлһэниинь илгаруулагдадаг. Нэгэ дахин үзэгдэһэниинь: «д» үзэгөөр һүүлтэһэн үгын ба «гэхэ» гэжэ туһалагша глаголой холбоогоор харуулагдана. Жэшээнь: ялагад гэхэ, бултагад гэхэ, орбогод гэхэ. Оло дахин үзэгдэһэниинь удаадахи суффикснуудай хүсөөр гол түлэб харуулагдана. -гана,-гэнэ,-гоно; гаса,-гэсэ,-госо,-гаша,-гэшэ,-гошо; лза,-лзо,-лзэ; арбаганаха, арбагашаха, бүмбэлзэхэ, бамбалзаха; орбогонохо, һорхигонохо гэхэ мэтэ.

Түхэл маяг харуулһан үгэнүүдые бэшэгэй дүримэй үндэһөөр хараһанай удаа, удхын талаар байдаг онсо илгаа дээрэнь тобшохоноор тогтое.

Юрын глагол юумэнэй үйлыел тэмдэглэдэг дээрэһээнь, юунэй үйлэ харуулнаб, тэрэ юумэн ямар шэнжэтэйб гэжэ мэдэгдэдэггүй. Мүн юрын тэмдэгэй нэрэ юумэнэй шанарынь лэ тэмдэглэжэ, юундэ хабаатай шанар бэ, тиимэ шанартай юумэн ямар үйлэ дүүргэдэг бэ гэжэ харуулдаггүй. Түхэл маяг харуулһан үгэнүүд юрын глагол, тэмдэгэй нэрэдэл адляар хүндэ харгадаһан юумэнэй нэгэл талыень (ямаршье юумэндэ хабаадуулагдаагүй үйлэ, шэнжэ) харуулдаг бэшэ юм. Түхэл маяг харуулһан глаголой үйлэнь, тэмдэгэй нэрын шанарынь ямар нэгэн юумэндэ хабаадуулагдаһан байдаг. Жэшээнь, «ябаха» гэжэ глаголой хэрэглэгдэхэдэ, ямар шэнжэтэй ямар юумэнэй ябахаа байһые мэдэнэгүйбди. «Бүмбэлзэхэ» гэжэ түхэл маяг харуулһан глаголой хэлэгдэхэдэ, хабтагар бэшэ, монсогорхон аад, бишыхан юумэнэй үйлэ тэмдэглэһэн гэжэ мэдэгдэнэ. «Морхогонохо» гэжэ глаголһоо морхогор хамартай хүнэй юу хэһые мэдэнэбди. Мүн «шогнолзохо» гэжэ үгэһөө шогногор хушуутай амитан гү, али шогногор үргэтэй хүнэй үйлэ тухай хэлэнэ гэжэ мэдэмээр.

Юрын глагол, тэмдэгэй нэрэнүүд ород хэлэндэ нэгэ үгөөр оршуулагдадаг: гүйхэ—бежать; ябаха — ходить; һайн—хороший; муу—плохой гэхэ мэтэ.

Түхэл маяг харуулһан үгэнүүдэй ород хэлэндэ үгы дээрэһээ, тиимэ үгэнүүдэй олонхинь ганса үгөөр оршуулагдадаггүй шахуу юм. Тиимэһээ, К. М. Черемисов «Бурят-монгол—ород хэлэнэй словарь» соо түхэл маяг харуулһан үгэнүүдые оршуулхадаа, 2—3 үгөөр гаргаһан гү, үгышье һаа скобко соо тайлбарилжа, ойлгосотой болгоһон байдаг: галбагар-очень широкий и длинный (например, об одежде); галбайха—раскидываться на большом пространстве, шириться, простираться; дорхогор — высохший, затвердевший (о шкуре, коже); юдыхэ—быть высоким и неуклюжим гэхэ мэтэ.

Түхэл маяг харуулһан зарим үгэнүүдые иигэжэ хэдэн үгөөр тайлбарилан, ород хэлэн дээрэ оршуулжашье болохогүй ушарнууд али олон дайралдадаг: ялатаганаха, ёотогонохо, паахаганаха, бэгзэгэнэхэ, гүрзэгэр, догногор, һолһогор, молһогор, иртагар, һартагар, һэртэгэр, һээтэгэр, һалтагар, тагтагар, тагзагар, пахагар, паатагар, пантагар, пэндигэр, паанагар, һагдагар, һигдагар, пагдагар, пэгдэгэр, пэтьхэгэр, пэтхэгэр, балтагар, балдагар гэхэ мэтэ захагүй олон үгэнүүд бии байха юм.

Манай Бурят-Монголой уран зохёолшодһоо Х. Н. Намсараев түхэл маяг харуулһан үгэнүүдые олоор, шадамар бэрхээр хэрэглэдэг байна. Хоца Намсараевичын «Үүрэй толон» (1950 ондо хэблэгдэһэн) роман cooһoo хэды жэшээ абажа харуулая: «Мүнөөшье басагамнай хайшаа арилшаба даа,—гэжэ хондогошон бодоод, аяга табаг, горшоог тогоогоо хуряана» (16 нюур); «Юумэ оложо ерэхэ юм һэн гү? Али хии һабһайлгаад ерэхэ юм һэн гү даа?» (20-дохи нюур); «Тиигэжэ байхадань Галша залд гэжэ һэреэд, самсагүй, хүл нюсэгөөр сэрдэгэшэн гүйжэ гараад...» (26-дахи нюур); «Нурсайжа байнгүй, нюур гараа угаагаад, хойноһоомни шамдаад ошо!» (27-дохи нюур); «Нээлгээтэй байһан үүдээр хүнгэхэн хүлтэй нэгэ һээбэгэрхэн хүн нохойһоо айжа, годигошон орожо ерээд, Бадма, абгай һамган хоёр тээшэ мирһагад гэжэрхёод, бурханда хэдэн удаа һаршага һоршого мүргөөд, толгойгоо эльбэсэгээн галай баруун урда согсогод гээд һууһан бэеэрээ газарһаа нэгэ юумэ абаад эмирсэгээнэ» (30-дахи нюур); «Энэ хуримда ошохоор түхеэржэ байһан төөбэгэр улаахан бэри» (66-дахи нюур); «Аюшатан уруу ябхайса хатаруулаад ябашабад» (67-дохи нюур); «...ташаагаа тулажа, табхайлдан һууһан Эрдэни гулваа Бадма абгай хоёр...» (69-дэхи нюур): гэхэ мэтэ.

Л. ШАГДАРОВ.

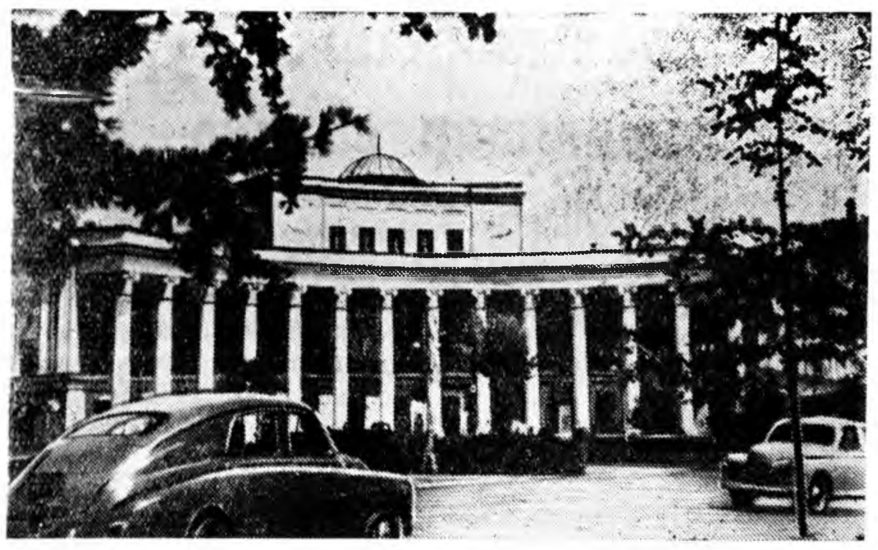

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Монголой Арадай Республикын гүрэнэй университет.

Н. ГОМБОДОО

ШЭДИТЭ МОДОН

(Монгол үльгэрэй аялгаар)

Урда нэгэн сагта
Улаан хадын хормойдо
Үгытэй ядуу байдалтай
Үбгэн хүгшэн хоюулаа
Арайхан хоолойгоо тэжээжэ,
Ажаһууһан юм һэн ха.
Элдин һайхан нэгэ үдэр
Эртэ үглөөгүүр хүгшэниинь
Арагаа арадаа үргэлөөд,
Аргал түүхэ гэжэ
Арбин талада гараба ха.
Аалихан түүжэ ябаба ха.
Арадаа үргэлһэн арагаа
Аргалаар дүүргээд байхадань,
Хонгор улаан үнэгэн
Ходо гүйжэ ерээд:
«Ашата буурал эжымни,
Ами наһым абарыши,
Араг соохи аргалдаа
Түргэн намайе булыши.
Аша туһыш һанажа,
Алдадгүйгөөр харюулхаб.
Хамаг хүсэһэн юумыеш
Харамгүйгөөр барюулхаб.
Хаанай гурбан ангуушад
Хадада ябахым харажархёод,
Хойноһоом ай сүй намнажа,
Хүсүүтэйхэн ябанал», — гээд
Морхогорхон хоншоороо
Мушхагануулан һугшарна,
Монсогор монсогор нёлбоһо
Мухарюулна нюдэнһөө.
Арагтай аргалаа хүгшөөдэй
Түргэн газарта адхажа,
Хонгор улаан үнэгые
Хоргодуулан нюуба ха.
Хаанай гурбан ангуушад
Хашхаралдаһаар ерэжэ:
«Халтар улаан үнэгэ»
Хараһаар ябатараа алдабабди,
Харайжа энээгүүрш гарахыень
Хараагүй гүш, хүгшөөдэй?
Бушуул хэлэ,—гэлдэжэ,
Бадашан шангаар һурахадань:
«Хаан дээдын ангуушад,
Халтар улаан үнэгые
Хараа үзөөгүйлби,—гээд
Харюусаба хүгшөөдэй.
Зайгуул муухай үнэгые
Заабол оложо бария гээд,
Хурдан маринойнгоо гуяые
Хулһан ташуураараа сохёод,
Сагаан тооһо бушхуулһаар
Саашаа ангуушад гүйлгэбэ.
Абарһан үнэгэеэ бодхоожо,
Аргал шоройень арилгаад,
Дуратай тээшээ яба,—гэжэ
Дуугарба ха хүгшөөдэй.
Үнжэгэн зөөлэн сэдьхэлээр
Үнэгэн хүгшөөдэйдэ хэлэбэ ха:
Гэрэйтнай тээ баруун тээ
Гүбэгэр толгойн арада,
Хажуудаа шулуун дошотой
Ханхар нүхэн бии бэшэ гү.
Хамаагүй хэдыдэш һаань,
Хажуудань ошоод, намайе:
«Улаан» гэжэ дуудабалтнай,
Урдаһаатнай бушуухан гарахалби.
Амиимни абарһанайтнай түлөө
Ашыетнай би харюулхалби, —
Гэжэ хэлээд үнэгэн
Гэнгэ үгы болошобо.

***

Түрсүүгтэй аргалаа үргэлөөд,
Түргэхэн гэртээ харижа,
Үзэһэн хараһанаа хүгшэниинь
Үбгэндөө бултынь хэлэбэ ха.
Гэмгүй һайн олзые
Гэнэдэжэ алдабаш гэжэ,
Үтэлһэн наһан болотороо,
Үнэгэнэй мэхэ ойлгохогүй
Урагша уһаа хатаһан
Ухаа муутай гэргэнш гээд,
Хүндүүлхэй хатуу үгэнүүдээр
Хүгшэнөө үбгэн харааба ха.
Гэмэрһэн гутарһан үбгэндөө
Гансаш үгэ хэлэнгүй
Гансаараа хүгшэн түхеэрээд,
Гэртэһээ гаража ошобо ха.

* * *

Гэрһээ тээ баруун тээ
Гүбэгэр толгойн арада
Хажуудаа шулуун дошотой
Ханхар нүхэндэ хүрөөд,
«Улаан» гэжэ дуудахадань,
Урдаһаань үнэгэн гаража
Аргагүй урихан хоолойгоор
Амар мэндынь асуугаад:
Хүндэтэ Айлшан, манайда
Хүрэжэ хайрлыт, урингалби.
Хонгор һүүлһээмни баряад,
Хоёр нюдөө шэб аняад
Хойноһоомни ябаарай.
Тээ нэгэ заа ябад гээд,
Тэмдэг үгэхэдэм, нюдөө
Харахадашни болохо,—гээд
Хэлэбэл һайхан үнэгэн.
Хоёр нюдөө аняад,
Хонгор һүүлһээнь баряад,
Унан алдажа зобожо
Үнэгэнэй хойноһоо ябатарнь:
«Ашата буурал эжымни,
Аниһан нюдөө нээ!»—гэжэ
Үнөөхи һайхан үнэгэниинь
Үгэлбэ ха хүгшэндэ.
Хоёр нюдөө нээжэ,
Хёрхоор харан гэхэдэнь,
Гэгээн туяа татуулһан
Гэрэлтэ эрдэни агы соогуур
Гайхамшаг һайхан дангина
Гарһаань хүтэлөөд ябаба ха.
Харгыень хаажа байһан
Хатан болор эрдэни
Хажуу тээшээ ирагдан,
Харгы табижа үгэнэ ха.
Арюун гэрэлээр сасарһан
Асари ехэ табсан дээр
Алта мүнгэн загаһанууд
Адхарһан юумэдэл хэбтэнэ.
Нюдэ сабшалха зуура
Хэбтэһэн загаһад бодожо,
Алта мүнгэн хубсаһатай,
Алмаз шулуун зэбсэгтэй,
Арсалан барастал һүртэй,
Абарга баатарнууд болоод,
Буурал хүгшэниие хүндэлжэ.
Булад хаалгаа нээбэ ха.
Зүүдэ зүндэшье ороогүй
Зүймэл алтан ордон соо
Айлшан хүгшэнөө хүтэлжэ,
Асаржа хоймортоо һуулгаад,
Зүүлтэ шэмэгээр гоёмсог
Зулгы арюухан дангина
Зүйл бүриин эдеэгээр
Зүггүй ехээр хүндэлбэ,
Амтата һайхан аршаан
Алтан хундагаһаа уулгаба.
Арюун һайхан дангинын
Амтата хэшэгтэ хүртэһэндөө
Айхабтар ехэ баясажа,
Амаа тамшаан байтарнь,
һанан һанан баярлажа,
һанаа тэниглэн байтарнь,
Арюун дангинын эсэгэ
Аалихан орожо ерэбэ ха.
Хүгшэнтэй зэргэлжэ һуугаад,
Хүндэлжэ иигэжэ хэлэбэ ха:
— Урихан ганса хүүхэнэйм
Улаан үнэгэн болоод,
Уужам тала хээрээр
Урмашан зугаалан ябатарнь,
Хомхой муухай ангуушадай
Хойноһоонь ай сүй намнажа,
Хүсүүтэйхэн ябатарнь,
Ашата та дайралдажа,
Арюун һайхан хүүхэнэйм
Ами наһынь абараалта.
Энэ ехэ ашытнай
Эгүүридэ һанажа ябахаб.
һанаһан хүсэһэн юумытнай
һарбайжа үгэхэб,—гээд
Хонгор дангинын эсэгэ
Харюу хүлеэн һууна ха.
— Яаба хээбэ гээшэбта,
Ямарш юумэ хэрэггүйл.
Арюун һайхан хүүхэнэй
Ами абарһандаа баясан,
Үлэтэ эдеэ хоолоорнь
Үлүү гаратар хүндэлүүлээб.
Ондоо юунш намда
Огто хэрэггүйл,—гэжэ
Хүл дээрээ бодожо,
Хүгшэн хэлэбэ һэн ха даа.
— Үгы бэд даа, яабабта?
Үндэр ехэ ашытнай
Үнэн зүрхэнһөө харюулхам,
Үнеэн һүрэгэйнгөө дээжэ
Үндэр хүрэгшэ үнеэгээ
Бэлэг болгожо барюулхам.
Хэдыш олон амһарта
һүөөр дүүргэдэг шэдитэй юм,—
Гэжэ хэлээд хүгшэндэ
Гэмгүй үнеэ хүтэлүүлбэ.
Хүгшэн эжы баярлаад,
Хүндын баяр мэдүүлбэ.
Хатан дангинын эсэгэ
Хара һахалаа эмэрбэ.
Баруун гараа үргэжэ,
«Баяртай» гэжэ дуугарба.
Хүгшэн нэгэ мэдэхэдээ
Хүрэгшэ үнеэгээ хүтэлөөд,
Гэрэйнгээ тээ баруун тээ
Гүбэгэр толгойн арада,
Хажуудаа шулуун дошотой
Ханхар нүхэнэй тэндэ
Гараад байжа байба.
Гайхахын ехээр гайхаад
Баясахын ехээр баясаад,
Баггүй омогоор гэшхэлжэ
Балгааһан гэртээ оробо ха.
Үзэһэн хараһан бүхыгөө
Үбгэндөө хэлэжэ үгэбэ.
Хүнэг торхоо тодожо,
Хүрэгшэ үнеэгээ һаажа,
һүн далай халяажа,
Үрмэ сагаа хүшөөжэ,
Алиш баянһаа дутуугүй
Ажаһуудаг болобо ха.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха)

ООН-эй Генеральна Ассамблейн сесси

ООН-эй Аюулгүйн Соведые болон бусад органуудые үргэдхэхэ зорилгоор ООН-эй Уставые хубилгаха тухай дурадхалнууд ООН-эй Генеральна Ассамблейн декабриин 20-ной үглөөнэй пленарна заседани дээрэ зүбшэн хэлсэжэ үргэлжэлүүлэгдэбэ.

ООН-эй Уставые хубилгаха, тэрэнэй органуудые үргэдхэхэ тушаа латино-американска оронуудай болон Испаниин түлөөлэгшэдэй «баримтануудые» БССР-эй түлөөлэгшэ К. В. Киселев шүүмжэлээ. Аюулгүйн Соведэй саг зуурын гэшүүдэй һуурииe дэлхэйн алишье хубиин нютагуудта тэгшээр хубаарилха гэһэн Уставай гол ёһон Зүүн Европын оронууд тушаа ходо хазагайруулагдадаг тухайнь К. В. Киселев һануулаа.

Уласхоорондын хани харилсаае бэхижүүлхэ, арадуудай амгалан байдалые сахиха гэжэ ООН-эй гэшүүд—гүрэнүүдэй үнэн зүрхэнһөө оролдоо һаань, Устав мүнөөнэйнгөө хэбээрээ байхадаа табигдаһан бүхы эрилтэнүүдтэ таарана гэжэ БССР-эй түлөөлэгшэ үгынгөө һүүлдэ хэлээ. Уставые хубилгажа, ООН-эй гол органуудые үргэдхэхэ гэһэн латино-американска оронуудай резолюциин проектые К. В. Киселев буруушаагаа.

Сальвадорэй, Ирагай, Франциин делегадууд латино-американска оронуудай проектые үмөөрэн хамгаалаа.

ООН-эй зарим органуудые үргэдхэхэ гэһэн эрилтые делегацимнай һайн ойлгожо байна гэжэ Чехословакиин түлөөлэгшэ Ульрих тэмдэглээ. Дэлхэйн зарим хубиин оронуудай ООН-до дутуугаар түлөөлэгдөөд гү, али оройдоо түлөөлэгдөөгүй байһан ябадалые усадхаха шухала гэжэ тоолонобди. Национально-сүлөөрэлгын хүсэтэ хүдэлөөнэй ашаар, Азиин болон Африкын оронууд колониальна эзэмдэлгэһээ улам олоороо сүлөөржэ байна. Гэбэшье, тэдэ оронууд ООН-до хүсэд түлөөлэгдөөдүй. КНР-эй хуулита эрхые мэдэрхэеэ зарим оронуудай арсаһан ушарһаа, КНР-эй мүнөө болотор ООН-до түлөөлэгдөөгүйнь, Аюулгүйн Соведтэ Азиин оронуудай дутуугаар түлөөлэгдэһые бүришье элеэр харуулна.

Аюулгүйн Соведые үргэдхэхэ, мүн энээнтэй дашарамдуулан ООН-эй Уставые хубилгаха тухай асуудал зүбшэн хэлсэхэ тусхай комитет һунгаха гэжэ Азиин болон арабска хэдэн оронуудай делегацинуудай дурадхаһан резолюциин проектые Суданай, Турциин делегадууд дэмжээ.

һүүлээрнь, СССР-эй делегациин толгойлогшо В. В. Кузнецов үгэ хэлээ.

ООН-до КНР-эй түлөөлэгдөөгүй байһан ушарые заһаха, мүн Аюулгүйн Соведтэ түлөөлэгдөөгүй Зүүн Европын оронуудые газаашалһан ябадалые зайсуулха тухай латино-американска оронуудай дурадхаһан проектдэ юушье хэлэгдээгүй дээрэһээнь, СССР-эй делегаци проектые буруушаажа голосовалха байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

ООН-эй Аюулгүйн Соведые болон бусад органуудые үргэдхэхэ тухай асуудал шиидхэхын урда тээ, ООН-до КНР-эй түлөөлэгдэхэ тухай асуудал шиидхэгдэхэ ёһотой гэжэ хэдэн делегадууд дурадхаһан байна. Тус дурадхал зүбшэгдэхэ ёһотой гэжэ Азиин болон Африкын бүлэг делегацинуудай оруулһан проект соо хараалагдаһан дээрэһээнь, советскэ делегаци энэ тогтоолые дэмжэжэ голосовалха гээд В. В. Кузнецов хэлэбэ.

***

ООН-эй Аюулгүйн Соведые болон бусад органуудые үргэдхэхэ тухай асуудалаар Египедэй, Либериин, Индиин, Непалай, Цейлоной, Сириин, Эфиопиин түлөөлэгшэд Генеральна Ассамблейн декабриин 20-ной үдэрэй заседани дээрэ үгэ хэлээ. ООН-эй гол шухала органуудай һууринууд зүбөөр хубаарилагдаха, Азиин болон Африкын оронуудта олон һуури үгтэхэ ёһотой гэжэ тэдэнэр хэлээ.

ООН-эй органуудые үргэдхэхэ тухай асуудалые шэнжэлэн үзэхэ комитет байгуулха гэжэ Азиин, Африкын 16 оронуудай дурадхаһан резолюциин проектые баталан абаа һаа зохистой гэжэ Египедэй түлөөлэгшэ Махмуд мэдүүлээ.

ООН-эй органуудые үргэдхэхэ тухай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэ декабриин 21-нэй заседани дээрэ үргэлжэлүүлэгдэхэ.

(ТАСС).

Буу зэбсэг хуряаха талаар ООН-эй комиссида

Генеральна Ассамблейдэ, мүн Аюулгүйн Соведтэ зүбшэгдэхэ элидхэл хаража үзэхын тулада, буу зэбсэг хуряаха талаар ООН-эй комиссиин заседани үсэгэлдэр болоо. Энэ оной декабриин 1-нэй бэшэг соогоо СССР-эй түлөөлэгшын гүйлтаар тус заседани зарлагдаһан байна.

СССР-эй түлөөлэгшэ А. А. Соболев комиссиин заседани дээрэ түрүүлжэ үгэ хэлээ.

Буу зэбсэг хуряаха тухай асуудалай шухала удхашанартайень онсолон тэмдэглээд, эб найрамдал бэхижүүлхэ зорилгоор буу зэбсэг хуряаха тухай энэ гол шухала асуудал хойшолуулангүйгөөр зүбшэгдэхэ ёһотой гэжэ Соболев заагаа.

Буу зэбсэг хуряаха, мүн уласхоорондын байдалай шангадалгые һуларуулха тушаа оруулагдаһан шухала дурадхалнуудые Генеральна Ассамблей хаража үзэхэ ёһотой болоно гэжэ А. А. Соболев мэдүүлбэ. Буу зэбсэг хуряаха, мүн уласхоорондын байдалай шангадалгые һуларуулха тушаа ноябриин 17-до Советскэ правительствын оруулһан дурадхалнууд тухай А. А. Соболев һануулһан байна. Генеральна Ассамблей эдэ дурадхалнуудые тон наряар хаража үзэхэ бэзэ гэжэ найдажа байһанаа А. А. Соболев мэдүүлээ. Буу зэбсэг хуряаха талаар комиссиин зүгһөө Генеральна Ассамблейн, мүн Аюулгүйн Соведэй үзэмжэдэ табигдаһан элидхэлэй проектые советскэ делегаци буруушаанагүй гэжэ СССР-эй түлөөлэгшэ хэлэбэ.

Шэнэ дурадхалнуудай оруулагдаһан дээрэһээ буу зэбсэг хуряаха тухай асуудал амжалтатайгаар шиидхэхэ арга нүхэсэл бии болобо гэжэ комиссиин гэшүүд хэлэһэн үгэ соогоо онсолон тэмдэглэбэ.

Буу зэбсэг хуряаха тушаа Советскэ правительствын һүүлшын дурадхалнуудые зүйтэйдэ тоолоод, «энэ асуудалаар США-тай. һанамжаяа ойртуулха эрмэлзэлгэ СССР-эй хэһые» тус дурадхалнууд харуулна гэжэ США-гэй түлөөлэгшэ Лодж хэлээ.

һүүлээрнь, Генеральна Ассамблейдэ болон Аюулгүйн Соведтэ зүбшэгдэхэ элидхэлэйнгээ проект комисси баталан абаа. Тиихэдээ комиссиин, мүн тэрэнэй подкомитедэй хэһэн зүбшэлгэ тухай материал болон зэбсэг хуряаха тушаа элдэб гүрэнүүдэй оруулһан дурадхалнуудые элидхэлэйнгээ проектдэ хабсаргажа эльгээлсэхэ юм.

(ТАСС).

Сириин армиин генеральна штабай начальнигай мэдүүлгэ

Сиридэ һаяхан элирүүлэгдэһэн үгэсэлгэ тухай хэлэхэ зуураа, тэрэ үгэсэлгын нилээд горьтой байһыень, мүн тэрэниие эзэрхэг түримхэйшүүлэй бэлэдхэһэн тухайнь Сириин армиин генеральна штабай начальник генерал Низамуддин тэмдэглэбэ.

Сиридэ советскэ базанууд байгуулагдажа, советскэ буу зэбсэг ерэжэ байна гэһэн хэбэртэйгээр империалистнуудай хардалга хэжэ байһыень генерал Низамуддин элирхэйлэн харуулаа.

Египетскэ болон сирийскэ арминуудай хоорондын хани харилсаае үндэрөөр сэгнээд, бэеэ даанхай байдалайнгаа түлөө тэмсэжэ байһан арабска оронуудай нэгэдэлые саашадань бэхижүүлхэ шухала гэжэ генерал Низамуддин үгынгөө түгэсхэлдэ хэлээ.

(ТАСС).

Алас Дурна зүгтэхи английска агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй штабай начальник гэмтэжэ үхэбэ

Рейтер агентствын корреспондентын Сингапурһаа һаяхан мэдээсэһэнэй ёһоор, агаарта болоһон аюулһаа уламжалан, Алас Дурна зүгтэхи английска агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй штабай начальник авиациин вице-маршал Ф. Брэйтуэйт гэмтэжэ үхэбэ. Тэрэнэй һуужа ябаһан «Метеор» гэжэ реактивна самолёт Сингапурһаа урагша оршодог Индонезиин аралнуудай нэгэн дээрэ бутаран унаа.

(ТАСС).

Советскэ мэргэжэлтэдэй комиссиин Камбоджодо ошоод байһан тухай

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Гүрэнэй экономическа комиссиин Түрүүлэгшын Орлогшо Д. Д. Дегтярь түрүүтэй советскэ мэргэжэлтэдэй Комисси декабриин эхеэр Камбоджа ерэһэн байна. Принц Нородом Сианук гэгшын албан тушаалай хэрэгээр Советскэ Союзда ерэхэдэ, советскэ мэргэжэлтэдэй Комиссиие Камбоджодо эльгээхэ гэжэ хэлсэгдэһэн байгаа.

Хоёр ороной хоорондын экономическа харилсаа болон культурна холбоо барисаае хүгжөөхэ зорилгоор, Камбоджын экспертнүүдтэй хамта советскэ мэргэжэлтэдэй юу хэхыень Камбоджын премьер-министр советскэ мэргэжэлтэдтэй хөөрэлдэхэдөө, тодорхойлжо үгөө. Промышленность болон транспортые, худалдаа наймаа, хүдөө ажахые ба соёл болбосоролые хүгжөөхэ талаар абтаха бодото хэмжэ[э] ябуулгануудые зохёохо түсэб Ка[м]боджын болон советскэ мэргэжэ[л]тэд хараалһан байна.

СССР-тэхи гүрэнэй түсэблэлгы[н] гол ёһонуудтай Камбоджын мэрг[э]жэлтэдые Д. Д. Дегтярь танилсуу[л]ба. 1956—1957 онуудта дүүргэгдэ[хэ] гүрэнэй хоёр жэлэй түсэб туха[й] Камбоджын экспертнүүдэй толго[й]логшо Сонн Венсай хөөрэһэн байн[а].

Камбоджын правительстводо мүн хүн зондонь бэлэг болго[н] өөрынгөө мүнгэ зөөреэр госпитал[ь] баряад, түхеэржэ үгэхэ тухай Со[]ветскэ правительство дурадхаһа[н] юм.

Элүүрые хамгаалха асуудалну[у]дые эрхилхэ Гүрэнэй Секретар[ь] Ньем Сокфал советскэ мэргэжэл[]тэдтэй хамта госпиталь бариха га[]зарые хараа.

(ТАСС).

Индонезидэ уһанай үерһөө хохидогшодто Советскэ Союз туһаламжа үзүүлбэ

һүүлэй үедэ Индонезиин хэдэ хэдэн нютагуудта уһан ехээр үерлэжэ, хүн зониие ехэхэн гарза гайда оруулһан, мүн хэдэн хүн үертэ абтажа үхэһэн байна.

Советскэ Союзһаа Индонезидэ байдаг посол Д. А. Жуков премьер-министр Али Састроамиджойотой мүнөөдэр уулзажа, Индонезиин хёодо дайрагдаһан тушаа Советскэ правительствын зүгһөө эльгэсэлгэ мэдүүлээ. СССР-эй Улаан Хэрээһэнэй болон Улаан Хахад һарын общестнуудай Гүйсэдхэхэ комитет үерһөө хохидогшодто туһаламжа болгон, 40 мянган индонезийскэ рупи эльгээгээ гэжэ Састроамиджойодо посол мэдүүлээ.

Советскэ правительстводо, мүн Улаан Хэрээһэнэй болон Улаан Хахад һарын общестнуудай союзда гүнзэгы баясхалан Састроамиджойо хүргэбэ. Мүн үзүүлэгдэһэн туһаламжа хадаа Индонезиин ба Советскэ Союзай арадуудай хоорондохи хани барисаанай улам бэхижэжэ байһые харуулна гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэһэн байна.

(ТАСС).

Редакторай орлогшо
О. ГОМБОЕВА.

1948 ОНОЙ ГҮРЭНЭЙ 2% УРЬҺАЛАМЖА

1956 оной декабриин 16-да Ростов-на-Дону городто болоһо[н] шүүбэринүүдэй 18-дахи тиражай

ШАЛГАЛТЫН ТАБЛИЦА

Урьһаламжын бүхы разрядуудай серинүүд ба облигацинуудай удаадахи номернуудта шүүбэринүүд тудаба:

Серинүүдэй №№	Облигацинуудай №№	Шүүбэриин хэмжээн (түхэригөөр)	Серинүүдэй №№	Облигацинуудай №№	Шүүбэриин хэмжээн (түхэригөөр)	Серинүүдэй №№	Облигацинуудай №№	Шүүбэриин хэмжээн (түхэригөөр)
000092	1—50	400	017349	25*)	10 000	033047	1—50	400
000330	36*)	5 000	017682	1—50	400	033090	1—50	400
000365	02*)	10 000	017749	31*)	10 000	033117	1—50	400
000583	07*)	10 000	017942	04*)	25 000	033411	1—50	400
000953	1—50	400	018044	1—50	400	033419	1—50	400
001014	1—50	400	018663	1—50	400	033537	1—50	400
001084	47*)	5 000	019250	1—50	400	034047	16*)	5 000
001112	1—50	400	019942	1—50	400	034354	21*)	5 000
001471	1—50	1 000	020100	40*)	10 000	034498	1—50	400
002108	44*)	25 000	020142	25*)	25 000	034785	1—50	400
002399	34*)	5 000	020289	1—50	400	034851	1—50	400
002453	18*)	5 000	020465	1—50	1 000	034863	1—50	400
002485	1—50	400	020487	39*)	5 000	035075	09*)	5 000
002537	1—50	400	020511	1—50	400	035109	1—50	400
002953	1—50	400	020936	1—50	1 000	035117	1—50	400
003180	37*)	5 000	021051	1—50	400	035141	40*)	5 000
003206	1—50	400	021133	1—50	400	035211	10*)	5 000
003358	1—50	400	021241	1—50	400	035398	1—50	400
003754	1—50	400	021787	1—50	400	035518	44*)	5 000
004041	1—50	400	021839	1—50	400	035688	1—50	400
004403	1—50	400	021927	1—50	400	035797	1—50	400
004502	1—50	400	021980	02*)	5 000	035905	48*)	50 000
004516	1—50	400	021983	1—50	400	036150	1—50	400
004765	1—50	400	022128	1—50	400	036472	1—50	1 000
004767	41*)	1 000	022185	18*)	10 000	036709	1—50	400
005131	1—50	400	022265	1—50	400	037032	1—50	400
005538	33*)	5 000	022459	1—50	400	037528	1—50	400
005670	1—50	400	022775	1—50	400	037568	09*)	5 000
005703	1—50	400	023029	1—50	400	038406	11*)	10 000
006292	03*)	10 000	023254	1—50	400	038484	1—50	400
006333	37*)	10 000	023369	1—50	400	038656	24*)	5 000
006377	30*)	5 000	023481	05*)	5 000	039052	18*)	25 000
006681	15*)	25 000	023594	1—50	400	039242	18*)	10 000
006766	1—50	400	023632	1—50	400	039461	1—50	400
006925	04*)	10 000	023661	1—50	400	039773	03*)	10 000
007489	41*)	10 000	023786	13*)	5 000	039848	1—50	1 000
007715	1—50	400	023802	10*)	5 000	039884	13*)	5 000
008013	1—50	400	023993	1—50	400	040397	1—50	400
008127	1—50	1 000	024102	24*)	5 000	040758	28*)	5 000
008749	1—50	400	024125	1—50	400	040901	06*)	10 000
008779	19*)	5 000	024132	1—50	400	041322	02*)	5 000
009066	1—50	400	024235	1—50	400	041516	32*)	5 000
009243	1—50	400	024239	1—50	400	041535	1—50	400
009617	1—50	400	024249	1—50	400	041732	1—50	400
009671	1—50	400	024326	49*)	5 000	041818	1—50	400
009705	03*)	10 000	024389	48*)	10 000	042001	1—50	400
009861	1—50	400	024568	31*)	5 000	042326	1—50	400
009873	1—50	400	024652	38*)	25 000	042427	24*)	5 000
009951	1—50	400	024664	1—50	400	042608	06*)	5 000
010522	1—50	400	024927	1—50	400	042619	34*)	5 000
010587	1—50	400	024932	1—50	400	042668	1—50	400
010591	1—50	400	025079	1—50	400	042873	1—50	400
010662	49*)	10 000	025108	1—50	400	042928	1—50	400
010779	1—50	400	025516	1—50	1 000	043302	1—50	400
011125	48*)	5 000	025527	1—50	400	043746	1—50	400
011251	09*)	5 000	025660	1—50	400	043791	1—50	400
011469	40*)	5 000	026370	1—50	400	043956	27*)	5 000
011479	1—50	400	026786	1—50	400	044662	35*)	10 000
011707	1—50	400	026919	1—50	400	045016	25*)	50 000
012059	1—50	400	027783	1—50	400	045503	46*)	10 000
012210	1—50	400	027795	1—50	400	045992	1—50	400
012630	1—50	400	028177	12*)	10 000	045998	1—50	400
012689	03*)	5 000	028377	1—50	400	046130	21*)	5 000
012906	14*)	10 000	028834	09*)	5 000	046543	42*)	25 000
013326	1—50	400	028860	1—50	400	046670	1—50	400
013506	1—50	1 000	029032	1—50	400	046708	1—50	400
013587	1—50	400	029054	46*)	5 000	046816	1—50	400
013646	1—50	400	029288	40*)	5 000	047042	07*)	10 000
013942	1—50	400	029487	1—50	400	047199	1—50	400
013979	1—50	400	029529	1—50	400	047388	1—50	400
014446	1—50	400	029591	1—50	400	047428	13*)	5 000
014646	1—50	400	029809	36*)	25 000	047772	1—50	400
015029	15*)	5 000	029919	1—50	400	047987	1—50	400
015327	34*)	5 000	029990	1—50	400	048348	1—50	400
015396	06*)	5 000	030040	37*)	5 000	048616	1—50	400
015424	23*)	25 000	030101	20*)	10 000	048690	1—50	400
015588	1—50	400	030114	1—50	400	049014	1—50	400
015723	1—50	400	030352	01*)	5 000	049085	1—50	400
015879	1—50	1 000	030592	03*)	10 000	049108	1—50	400
016223	1—50	1 000	031391	1—50	400	049131	31*)	5 000
016533	18*)	5 000	031660	1—50	400	049145	37*)	25 000
016681	1—50	400	031732	1—50	400	049367	1—50	400
016906	1—50	400	032000	10*)	5 000	049632	08*)	5 000
017235	1—50	400	033001	1—50	400			

*) Энэ сериин облигацинуудай нүгөө 49 номернуудта тус бүриин 400 түхэригэй шүүбэринүүд буугаа.

БМАССР-эй Гострудсберкассын ба госкредидэй управлени.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ. Ленина. 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, заместителя редактора — 32-74, отв. секретаря — 27-37 отделов: партийной жизни, сельского хозяйства — 47-59, пропаганды и переводов — 35-14, культуры и быта, промышленности —34-05, местной информации и писем —24-74, корректорская — 32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Н—00641. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 7018.